

Over loonpolitiek, vermogensaanwas en aandelen

Aan de voortdurende loonronden zijn consequenties verbonden, waarvan men zich, naar ik meen, over het algemeen weinig rekenschap geeft. Meestal verwacht men van loonstijgingen een hoger prijsniveau, doch er zijn ook andere aspecten, die zeker niet mogen worden voorbij gezien. Men zou geneigd zijn bij de elkaar jaarlijks opvolgende loonronden van een structureel verschil te spreken, ware het niet dat door menselijk ingrijpen de omstandigheden kunnen worden gewijzigd. In elk geval blijft men bevreesd voor het min of meer permanente karakter van de jaarlijkse loonstijgingen, getuige het feit, dat vele belangrijke industrieën hun toevlucht hebben genomen tot 3-jarige looncontracten. Voor elk dezer jaren is de loonstijging vastgelegd, met als enig voordeel voor de onderneming, dat men, althans op dit punt, een aantal jaren weet, waar men aan toe is.

Bij de loononderhandelingen gaat men ervan uit dat, zolang de loonstijging blijft binnen de perken van de geschatte toeneming van de arbeidsproductiviteit, er geen direct gevaar dreigt. Het begrip arbeidsproductiviteit is in zoverre verwarrend, dat het de indruk wekt als zou de toename van de productiviteit te danken zijn aan verhoogde arbeidsinspanning. Niemand, zelfs niet een vakbondsleider, zal durven beweren, dat dit het geval is. Het zijn de investeringen, die de werknemers in staat stellen per man-uur meer te produceren. Hierbij neemt de kapitaalverstrekker het volle risico. Ontstaat bij overcapaciteit, zodat de investeringen niet rendabel blijken, dan komt het verlies voor rekening van de factor „kapitaal”. Dit risico zal, in de vorm van aandelen, worden aanvaard, indien tegenover de kwade kansen ook de goede staan.

Hoe zit het nu met deze goede kansen? De verhoogde loonkosten kunnen de ondernemingen slechts opvangen, wanneer zij erin slagen door toenemende omzet met behoud van de winstmarge het netto resultaat min of meer gelijk te houden. In de praktijk blijkt het gelijke resultaat over het algemeen het maximum, dat bereikbaar is. Wanneer de netto winst van de onderneming echter nagenoeg ongewijzigd blijft, dan betekent dit, dat de voorafgaande investeringen in feite onrendabel zijn gebleven. Men kan het ook anders zeggen: de vermogensaanwas, ontstaan door het vormen van

reële reserves uit de winst, is opgesoupeerd door de loonstijging. In feite hebben de reserveringen slechts gediend om het apparaat op peil te houden, zodat van vermogensaanwas geen sprake meer is.

De kwestie van deling van vermogensaanwas is dan ook naar mijn mening thans door de feiten achterhaald. Zolang door de loonronden de *gehele* aanwas bij voorbaat wordt geïncasseerd, behoeft men over *deling* niet verder te praten. Zeer bedenkelijk is voorts, dat de claim op het toekomstig resultaat ook blijft gelden, indien met verlies wordt gewerkt. In de praktijk blijkt steeds opnieuw, dat ook de bedrijven, die tenauwernood het hoofd boven water kunnen houden, onder het juk van de algemene loonronde moeten doorgaan. In dergelijke gevallen hebben wij niet langer met een claim op *aanwas* te doen, doch wordt het *vermogen* van de onderneming aangetast.

Uit het bovenstaande volgt, dat de goede kansen voor de verstrekker van risicodragend kapitaal illusoir dreigen te worden. Dus weinig of geen goede kansen, echter wel het volle risico. Is het wonder, dat men onder deze omstandigheden niet warm loopt voor belegging in aandelen? Men berooft het aandeel van elke aantrekkelijkheid en geeft het op deze wijze het karakter van een slechte obligatie. Een stagnatie in de verstrekking van risicodragend kapitaal zal hiervan het gevolg zijn, met alle verregaande consequenties hieraan verbonden.

Wanneer de thans gevolgde loonpolitiek wordt voortgezet, ziet het er voor onze economie inderdaad niet best uit, speciaal wat de werkgelegenheid betreft. Er is een eenvoudiger methode, om tot meer welvaart te geraken. Wanneer de looneisen worden gematigd, zou men de voortgaande verbetering van de techniek haar werk kunnen laten doen. Er kan dan een prijsdaling intreden, die een reële welvaartsvermeerdering voor iedereen betekent, zodat niet langer bepaalde groepen de dupe worden. Dit zou de wijste weg zijn. Deze weg kan echter in de huidige omstandigheden slechts worden bewandeld, indien werknemers en vooral ook de werkgevers de vereiste discipline weten op te brengen. Hier ziet het helaas nog niet naar uit. Intussen lijkt het nuttig zich erop te bezinnen, waar men uitkomt als men zich op dwaalwegen begeeft.

Voorburg.

S. W. PRINS.

BERICHT

Met ingang van 1 januari 1966 is de heer Drs. P. A. de Ruiter, voordien reeds aan de redactiestaf verbonden, benoemd tot adjunct redacteur-secretaris van „E.-S.B.”. Directeuren N.E.I.

INHOUD

	blz.		blz.
Over loonpolitiek, vermogensaanwas en aandelen, door S. W. Prins	63	Ingezonden stukken:	
E.E.G. en ontwikkelingslanden (I), door Drs. H. R. Wortmann	64	Gebiologeerd konijnen, door Mr. Ir. A. W. Quint	75
Vermogensaanwasdeling, door Prof. Dr. P. Kuin	68	„Zit daar niet als een gebiologeerd konijn!”, door Drs. J. H. Schmidt	75
Het mededingingsbeleid in de E.E.G., door R. P. Simons Cohen	70	Naschrift, door Ir. V. L. A. van der Willigen	78
Groeitabel, door P. Dullaart	72	Waarheen met onze afvalstoffen?, door S. Arendz, met een naschrift van A. N. J. Vriens	79
Russisch goud; door F. S. Noordhoff	74	Geld- en kapitaalmarkt, door Prof. Dr. C. D. Jongman	80

Gegevens over de verdeling van de welvaart in de wereld laten er geen twijfel over bestaan dat de kloof tussen rijke en arme landen steeds breder en dieper is geworden. In een wereld die voortdurend kleiner wordt, zijn deze grote welvaartsverschillen economisch, politiek en moreel onaanvaardbaar. Is de E.E.G. een „Rich Man's Club”, die nieuw voedsel geeft aan de tegenstelling tussen rijk en arm? De E.E.G. heeft een drietal raakvlakken met de ontwikkelingslanden: 1. de discriminatie tegenover alle derde landen, welke eigen is aan iedere douane-unie; 2. de medio 1964 in werking getreden associatie-overeenkomst van Jaoende met de achttien Afrikaanse staten en Madagascar; 3. de handelsbetrekkingen met de ontwikkelingslanden in het algemeen. Uit de wijze waarop het E.E.G.-buitentarief tot stand is gekomen alsmede uit het verloop van de invoer van de Gemeenschap kan worden afgeleid dat de instelling van de douane-unie bepaald geen nadelige effecten voor de ontwikkelingslanden als geheel heeft gehad. In de Overeenkomst van Jaoende weerspiegelen zich de gewijzigde economisch-politieke verhoudingen tussen Europa en Afrika, alsmede de nieuwe opvattingen inzake ontwikkelingspolitiek.

E.E.G. en ontwikkelingslanden

(I) *

De welvaartskloof wordt breder.

De wereldbevolking bedraagt op het ogenblik ruim drie miljard mensen en vermeerderd op een waarlijk spectaculaire wijze. De jaarlijkse groei bedraagt ruim 2 pCt. en stelt nieuwe en zeer ingewikkelde problemen in de gehele wereld. In het jaar 2000 — dus over slechts 35 jaar — zal naar de laatste schattingen de wereldbevolking zijn verdubbeld tot ruim 6 miljard zielen, viermaal zoveel als aan het begin van deze eeuw. Dan zal ca. 80 pCt. van de bevolking leven in landen, die wij vandaag als ontwikkelingslanden aanmerken. In deze landen bedraagt de jaarlijkse groeivoet van de bevolking ca. 2,5 pCt. en van het inkomen per hoofd in constante prijzen ca. 1,5 pCt.

In de economisch ontwikkelde landen is een niveau van welvaart bereikt dat gepaard gaat met een min of meer adequate voorziening met werk, voedsel, kleding, huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en andere vitale voorzieningen. Deze landen streven naar een zekere mate van gelijkheid in de personele inkomens- en vermogensverdeling, naar gelijkere kansen voor iedereen en naar economische stabiliteit en sociale zekerheden. Terwijl Malthus eens stelde dat niemand een recht van bestaan en levensonderhoud op de maatschappij kan doen gelden, wanneer hij dit niet met zijn eigen arbeidskracht kan kopen, is in de huidige welvaartstaat de tendens: ieder mens heeft recht op bestaan en het recht om met gelijke kansen aan het economische, politieke en sociale leven deel te nemen.

De mate van *ongelijkheid*, waarmee inkomens onder de inkomensstrekkers zijn verdeeld, is voor een groot aantal industriële landen statistisch nagegaan. Als maatstaf voor de personele inkomensverdeling wordt onder andere de „Pareto-coëfficiënt” gebruikt, die gewoonlijk tussen 1,5 en 2,2 varieert. Hoe hoger deze coëfficiënt, hoe groter de nivellering van de inkomens. Voor landen als de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Nederland ligt deze verdelingsparameter voor de bruto inkomens in de buurt van 2,1.

Zimmerman heeft deze coëfficiënt ook berekend voor de verdeling van het per capita inkomen in de wereld¹⁾ en stelde twee schokkende feiten vast: 1. deze coëfficiënt voor de verdeling van het wereldinkomen is extreem laag en de ongelijkheid veel groter dan ooit voor één land kon worden waargenomen; 2. de welvaartsverschillen tussen de „haves” en de „have-nots” nemen voortdurend toe in een alarmerend tempo. Honderd jaar geleden ontving de armste 25 pCt. van de wereldbevolking 12,5 pCt. van het wereldinkomen. Vandaag ontvangt deze 25 pCt. nog slechts 3 pCt., terwijl de rijkste 25 pCt. bijna driekwart van het wereldinkomen tot zijn beschikking heeft (tabel 1).

TABEL 1.

Geaccumuleerd inkomenspercentage, verworven door 25, 50 en 75 pCt. van de wereldbevolking in 1860, 1913 en 1960

Percentage van de wereldbevolking	Geaccumuleerd inkomenspercentage		
	1860	1913	1960
25	57,8	68,9	72,1
50	75,9	86,1	90,0
75	87,5	93,9	96,8

Bron: L. J. Zimmerman, op. cit., blz. 32.

Het is duidelijk dat deze ontwikkeling onaanvaardbaar is. Economische, politieke en morele overwegingen pleiten alle voor een collectieve inspanning ten gunste van de ontwikkelingslanden. Het gaat daarbij niet alleen om een toeneming van het nationaal inkomen per hoofd der bevolking in deze landen — ofschoon

* De verantwoordelijkheid voor de inhoud van dit en het nog volgende artikel ligt uitsluitend bij de schrijver. De opvattingen stemmen niet noodzakelijk overeen met die van de Commissie van de E.E.G., waarbij de schrijver werkzaam is.

¹⁾ Hij vond een Pareto-coëfficiënt van 1,58 in 1860, 1,01 in 1900, 0,91 in 1929 en 0,71 in 1960. Zie L. J. Zimmerman: „Arme en rijke landen”, 's-Gravenhage 1964, blz. 33.

iedere economische ontwikkeling zich uiteraard wel in een stijging van dit kencijfer zal weerspiegelen — en nog veel minder om industrialisatie in enge zin, maar om een beter gebruik van alle bestaande hulpbronnen en het ontwikkelen van nieuwe bestaansmogelijkheden in de ruimste zin van het woord. Het breder worden van de welvaarts kloof — hoe betreuwenswaardig op zichzelf — is dan ook niet de eigenlijke reden voor de toegenomen ongerustheid over de toestand in de arme landen, doch deze armoede zelf. De kloof heeft er echter wel toe bijgedragen dat in de arme landen „rising expectations” ontstonden, vooral omdat steeds duidelijker kwam vast te staan dat armoede geenszins onvermijdelijk is.

De E.E.G. en de ontwikkelingslanden.

De vraag rijst dan ook, of de Europese Economische Gemeenschap bijdraagt tot vermindering van de welvaartsverschillen in de wereld. Of is er een kern van waarheid in de door sommigen geuite beschuldiging dat de E.E.G. ten slotte toch een „Rich Man's Club” is?

In het onderstaande zal worden getracht de betekenis van de E.E.G. voor de problematiek van de ontwikkelingslanden in het kort te schetsen. Het gaat hier om activiteiten en opvattingen welke eerst van betrekkelijk recente datum zijn en nog voortdurend aan verdere evolutie zijn onderworpen. Dit artikel kan daarom noodzakelijkerwijs niet meer doen dan fragmentarisch de belangrijkste *raakvlakken tussen de E.E.G. en de ontwikkelingslanden* kort schetsen. Hierbij kan men een onderscheid maken tussen de bijzondere relaties van de E.E.G. met Afrika enerzijds en de handelsbetrekkingen en -politiek van de E.E.G. ten opzichte van ontwikkelingslanden in het algemeen anderzijds. Er is echter nog een derde, groter, raakvlak, voortvloeiend uit de E.E.G. als douane-unie, waardoor een discriminerend effect ten opzichte van derde landen ontstaat. Vooraf zijn daarom nog enkele opmerkingen over het gemeenschappelijk buitentarief en „trade diversion” op hun plaats.

E.E.G.-buitentarief en discriminatie.

De opheffing van handelsbarrières tussen de lidstaten onder gelijktijdige handhaving van zulke barrières tegenover derde landen is uiteraard een discriminatie tegenover deze laatste landen met inbegrip van de ontwikkelingslanden. Deze — passieve — discriminatie is echter niet strijdig met de G.A.T.T.-regels en kan worden gezien als een niet beoogd gevolg van de nauwere samenwerking tussen de lidstaten.

Dit blijkt ook uit de wijze waarop het *gemeenschappelijk buitentarief* tot stand is gekomen. Het werd in beginsel berekend als het ongewogen rekenkundig gemiddelde van de vier bestaande tarieven. Tegen deze werkwijze kon uiteraard worden ingebracht dat het invoerrecht op goederen, waarvan de invoer in de ene lidstaat zeer gering is (wellicht juist doordat het tarief

prohibitief hoog is) even zwaar weegt als dat van een ander lidstaat, dat een groot importeur van het betreffende produkt is. Doch een met de invoerwaarde van elk land gewogen rekenkundig gemiddelde heeft het nadeel dat slechts de *feitelijke* invoer en niet de *potentiële* als maatstaf voor de bescherming wordt genomen. Illustratief is het grensgeval, waarin het invoerrecht zó hoog is dat juist daardoor niets wordt ingevoerd; in de berekening van een gewogen gemiddelde zou zulks met een nul-recht worden gelijkgesteld. De gekozen oplossing van rekenkundig gemiddelden en toepassing van maximum rechten in een aantal gevallen is daarom toch, gezien vanuit de positie van derde landen, een eenvoudige en alleszins redelijke compromis. De tariefverlagingen in Frankrijk en Italië zullen in de regel voor de potentiële invoer van groter belang zijn dan de negatieve invloed van de tariefverhogingen in de Bondsrepubliek Duitsland en de Benelux.

Aangezien bovendien de oorspronkelijke invoerrechten naar hoogte en structuur naar lidstaten grote verschillen vertoonden, vermindert het gemiddelde *alleen reeds door zijn nivellerende werking* de graad van bescherming. Dit wordt duidelijk indien men bedenkt dat invoerrechten meer protectie geven naarmate zij meer gedifferentieerd zijn naar individuele produkten; een theoretisch grensgeval bestaat uit uniforme tarieven voor alle produkten, welke een effect geven dat ook tot stand kan worden gebracht door een wijziging van de wisselkoers. Bovendien is de berekening van de gemiddelden gebaseerd op de invoerrechten welke *effectief* per 1 januari 1957 werden toegepast en niet op de hogere rechten welke in talrijke gevallen wettelijk waren toegestaan.

Ook nadat het E.E.G.-Verdrag in werking trad, heeft de Gemeenschap niet van een protectionistische handelspolitiek blijk gegeven. Tijdens de „Dillon-ronde” (1960-1962) in het kader van het G.A.T.T. heeft de Gemeenschap een tariefverlaging over de gehele linie aangeboden, een verlaging welke ook diende als basis voor de geleidelijke aanpassing van de buitentarieven aan het gemeenschappelijk tarief. Invoerrechten op tropische produkten werden verlaagd of zelfs afgeschaft. De E.E.G.-Commissie heeft overigens in 1962 uitdrukkelijk verklaard dat, gelet op de belangen van derde landen, ook de hoge verbruiksbelastingen op sommige tropische produkten voor verlaging in aanmerking kwamen.

Ten slotte heeft de E.E.G. de mogelijkheden, welke door de Trade Expansion Act van oktober 1962 werden geopend, terstond aangegrepen en gaf de Europese Commissie in de „Kennedy-ronde” blijk zich bewust te zijn van haar verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de wereldhandel. Zonder het bestaan van de E.E.G. zou trouwens nooit een „Kennedy-ronde” tot stand zijn gekomen. De mening dat de voorstellen van de E.E.G.-Commissie inzake het landbouwgedeelte van de Kennedy-onderhandelingen van een onredelijk protectionistische inslag zouden getuigen, zoals door som-

(I. M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

migen wordt betoogd, heb ik op een andere plaats²⁾ meer uitvoerig bestreden.

De vraag rijst intussen, of thans reeds statistisch kan worden aangetoond of naast „trade creation” toch ook een zekere mate van „trade diversion” als gevolg van de inwerkingtreding van het Verdrag van Rome heeft plaatsgevonden³⁾. De voornaamste conclusie welke uit verschillende onderzoeken terzake kan worden getrokken is, dat de beschikbare gegevens niet wijzen op nadelige effecten voor derde landen als geheel. Het gaat hier in de eerste plaats om de bekende vraag hoe het verloop van de internationale handel van en tussen de Zes zou zijn geweest in het geval geen integratie zou hebben plaatsgevonden, een vraag waarop moeilijk een exact en definitief antwoord kan worden gegeven. Wanneer men echter aanneemt dat vóór en na de inwerkingtreding van het Verdrag een bepaalde kwantitatieve structurele relatie bestaat tussen de groei van het bruto nationaal produkt of de totale bestedingen enerzijds en de toeneming van de invoer anderzijds, is het zinvol na te gaan of deze relatie zich sinds 1958 heeft gewijzigd (tabel 2).

TABEL 2.

Elasticiteit van de invoer ten opzichte van het bruto produkt van de E.E.G. a)

	1952 - 1958	1958 - 1964
Totale invoer (incl. handel tussen de lid-staten)	1,8	2,2
Invoer uit niet-lid-staten	1,7	1,8
Handel tussen de lid-staten	2,1	3,1

a) Procentuele groei van de goedereninvoer in volume als gevolg van een toeneming van het volume van het bruto produkt van de Gemeenschap met 1 pCt.

Tegenover een duidelijke significante stijging⁴⁾ van de invoerelasticiteit voor de handel tussen de lid-staten (die echter wellicht mede een gevolg was van het feit dat sommige lid-staten kort na de eerste tariefverlagingen een situatie van volledige bezetting van de productiecapaciteit bereikten en daardoor een relatief sterk beroep op buitenlandse aanbieders moesten doen⁵⁾ staat een vrijwel ongewijzigde elasticiteit van de invoer uit

²⁾ „Is the Kennedy Round a Giant Step Towards Trade Liberalization?” in „Business Horizons”, vol. 8, no. 1, voorjaar 1965, blz. 25-34, Graduate School of Business, Indiana University, Bloomington, Ind., U.S.A.

³⁾ „Trade diversion” doet zich eerder voor bij industriële eindprodukten dan bij grondstoffen en voedingsmiddelen. Ook indien de handelsverlegging uitsluitend betrekking zou hebben op industriële produkten zou het handelspatroon der grondstoffenlanden zich wijzigen: als de Verenigde Staten minder machines op de E.E.G.-markt zouden afzetten, zal dit een weerslag hebben op de uitvoer van Latijns-Amerika, de voornaamste grondstoffenleverancier van de Verenigde Staten. In dat geval zal Afrika, dat nauwere handelsrelaties met Europa heeft, zijn uitvoer waarschijnlijk kunnen vergroten.

⁴⁾ Hierin komt het „trade creation”-effect tot uitdrukking, dat wil zeggen de substitutie van het duurdere binnenlandse aanbod van een goed door het goedkopere aanbod van een concurrerende aanbieder uit een andere lid-staat. De mogelijkheden voor substitutie zijn bij de handel tussen de lid-staten groter dan die bij de handel met derde landen omdat het aandeel van industriële eindprodukten in de intra-E.E.G.-handel gemiddeld veel groter is. Door een meer optimale aanwending van de binnen de E.E.G. aanwezige produktiefactoren ontstaat het „groei-effect” van de E.E.G.

⁵⁾ P. J. Verdóorn en F. J. M. Meyer zu Schlochteren: „Trade Creation and Trade Diversion in the Common Market”; „Semaine de Bruges 1964”, Postgraduate Institute of European Studies, Brugge 1964.

derde landen. Dat zelfs nog een geringe stijging, van 1,7 tot 1,8, heeft plaatsgevonden, kan vermoedelijk in verband worden gebracht met de keuze van de jaren. Beide jaren van de eerste periode, 1952 en 1958, zijn voor de meeste landen van de Europese Gemeenschap recessiejaren, terwijl het eindpunt van de tweede periode, 1964, met uitzondering van Italië, een jaar is geweest van sterke economische expansie en krachtige voorraadvorming.

Het lijkt dus zeer onwaarschijnlijk dat derde landen als geheel een nadelig effect van de gemeenschappelijke markt hebben ondervonden. Tinbergen heeft overigens reeds jaren geleden deze mening verdedigd⁶⁾. Eerder lijkt zelfs het tegendeel het geval te zijn geweest, aangezien kan worden aangenomen dat het algemene groei-effect van de E.E.G. — ook indien dit van tamelijk bescheiden omvang zou zijn — tot een netto invoer uit derde landen heeft geleid, overeenkomstig de invoerquote van de extra groei. Het is intussen niet geheel zeker dat deze gunstige resultaten in de komende jaren zullen voortduren, indien de economische ontwikkeling in de Gemeenschap zelf onverhoopt een belangrijk minder krachtige expansie te zien zou geven. Bovendien kan het douane-effect voor sommige *individuele* landen of produkten wel negatief zijn uitgevallen.

Ook uit het verloop van de goederenhandel tussen de E.E.G. en de ontwikkelingslanden in de laatste jaren kan bezwaarlijk worden afgeleid dat de E.E.G. ongunstige effecten voor de arme landen heeft gehad. Zo steeg de invoer van de E.E.G. uit de ontwikkelingslanden tussen 1958 en 1964 van \$ 6,8 mrd. tot \$ 9,8 mrd. (44 pCt.) en de uitvoer van de E.E.G. naar deze landen van \$ 6,1 mrd. naar \$ 6,9 mrd. (12 pCt.). Ook de klachten van sommige niet-geassocieerde ontwikkelingslanden, in het bijzonder van Latijns-Amerika, over de nadelen welke zij van de associatie-overeenkomst van de achttien Afrikaanse staten en Madagascar ondervinden, worden niet door de cijfers bevestigd. Tussen 1958 en 1964 steeg de invoer van de E.E.G. uit de geassocieerde Afrikaanse staten en Madagascar (GASM) met 25 pCt., uit de Overzeese Landen en Gebieden met 34 pCt., uit Algerije met 48 pCt., uit „overig Afrika” met 85 pCt., uit Latijns-Amerika met 49 pCt. en uit West-Azië met 28 pCt.

De associatie van de achttien Afrikaanse staten en Madagascar⁷⁾.

Zoals bekend had de Gemeenschap, overeenkomstig deel IV van het Verdrag van Rome, speciale verantwoordelijkheden op zich genomen ten opzichte van een aantal — voor het merendeel met Frankrijk verbonden⁸⁾ — landen en gebieden in Afrika. Toen de mees-

⁶⁾ J. Tinbergen: „The Impact of the European Economic Community on Third Countries” in „Sciences humaines et intégration européenne”, Leiden 1960, blz. 386 e.v.

⁷⁾ In het kader van dit artikel is het wegens plaatsgebrek niet mogelijk nader in te gaan op de associatie-overeenkomsten, welke de Gemeenschap heeft gesloten krachtens art. 238 van het Verdrag van Rome met Griekenland en Turkije. Ook de associatie van een aantal overzeese landen en gebieden moet hier buiten beschouwing blijven.

⁸⁾ De grootste der geassocieerde staten echter is de voormalige Belgische kolonie Kongo (Leopoldville), die behalve in dimensie van de overige geassocieerde staten afwijkt doordat zij een belangrijke producent is van industriële grondstoffen.

te van deze gebieden kort na het aan de macht komen van Generaal De Gaulle onafhankelijkheid verwierven, werd met achttien Afrikaanse staten en Madagascar ⁹⁾ een associatie-overeenkomst uitgewerkt, die op 20 juli 1963 in Jaounde, Cameroen, werd getekend en bekend staat als de „Overeenkomst van Jaounde”.

Deze Overeenkomst is per 1 juni 1964 in werking getreden en geldig voor vijf jaren. In de Overeenkomst weerspiegelen zich de gewijzigde verhoudingen tussen Europa en Afrika. Het is gebaseerd op drie beginselen. Ten eerste, volledig respect voor de onafhankelijkheid en soevereiniteit van de geassocieerde staten, zoals ook duidelijk in de institutionele opzet van de Overeenkomst tot uitdrukking komt. Ten tweede, iedere mogelijkheid tot Afrikaanse solidariteit wordt opengelaten. Geassocieerde staten zijn geheel en al vrij om regionale douane-unies of vrijhandelsassociaties op te richten, hetgeen overigens ook inderdaad is voorgekomen (Westafrikaanse douane-unie, Equatoriaal-Afrika-Cameroen douane-unie, Centraal-Afrikaanse tol- en economische unie). Ten derde, de Overeenkomst voorziet in de drie traditionele elementen van ontwikkelingspolitiek: bevordering van de handel, financiële steun en technische bijstand. De opzet en uitvoering daarvan komt in nauwe samenwerking tussen de E.E.G. en de geassocieerde staten tot stand.

De belangrijkste bepalingen van de Overeenkomst van Jaounde zou men in zeven punten kunnen samenvatten.

1. De uitvoer van produkten van de geassocieerde staten en Madagascar (GASM) naar de E.E.G. zal profiteren van de geleidelijke afschaffing van tarieven en kwantitatieve beperkingen op dezelfde wijze als de handel tussen de lid-staten.

2. De voornaamste tropische produkten, die voor de economie en de uitvoer van de geassocieerde staten van bijzonder groot belang zijn, mogen evenwel bij het van kracht worden van de Overeenkomst terstond met vrijdom van rechten in de Gemeenschap worden ingevoerd ¹⁰⁾. Bovendien werd voor deze produkten tegelijkertijd een gemeenschappelijk buitentarief van kracht, dat met het oog op de belangen van niet-geassocieerde produktielanden werd verlaagd met een percentage variërend van 15 tot 40; in enkele gevallen werd het invoerrecht als resultaat van onderhandelingen met derde landen volledig geschorst.

3. Bij de verdere ontwikkeling van de landbouwpolitiek van de Gemeenschap zal „rekening worden gehouden” met de bijzondere belangen van de geassocieerde staten met betrekking tot de zgn. „gelijksoortige en concurrerende landbouwprodukten”, zoals rijst, suiker en oliehoudende zaden.

4. De geassocieerde staten verlagen jaarlijks hun invoerrechten met betrekking tot de invoer uit de E.E.G.-landen met 15 pct., doch behouden zich het recht voor

⁹⁾ Boeroendi, Boven-Volta, Cameroen, Centraal-Afrikaanse Republiek, Dahomey, Gaboen, Ivoorkust, Kongo (Brazzaville), Kongo (Leopoldville), Madagaskar, Mali, Mauretanië, Niger, Roanda, Senegal, Somalia, Togo en Tsjaad.

¹⁰⁾ Koffie, cacao, ananassen, kokosnoten, kruidnagels, muskaatnoten, peper en vanille.

Directieconfectie

Er bestaan dikke catalogi, geheel gewijd aan wat men noemt het directiemeubel. Wat bedoelen ze daarmee, vraag ik me altijd af. Hebben directeuren een andere anatomie dan gewone mensen? Zitten, staan, lopen of werken ze op een geheel afwijkende manier? Nee, dat blijkt nergens uit de constructie van deze directiemeubelen. Integendeel. Een-directeur, zo maak ik daaruit op, doet precies hetzelfde als zijn jeugdige administratieve medewerkers — alleen in houtfineer en kunstleder, en met een kleedje op de grond. De conceptie van het directiemeubel is geen andere dan die van de onverwoestbare grauwstalen confectie, die al onze kantoren zo onbewoonbaar maakt.

Ik zou het wel weten, als ik directeur was van een enigszins aanzienlijke onderneming. Dit is mijn kamer, zou ik zeggen, waarin ik dagelijks acht, tien of misschien wel twaalf uur moet doorbrengen. Die kamer moet zo voor en door mij persoonlijk worden ingericht, dat het een bewust plezier is erin te verblijven. Dat zou ik zeggen. Als u dergelijke zinsneden door het hoofd spelen, is er een goede gespreksbasis.

Han Grenter

Bureau voor binnenhuisarchitectuur
Herenstraat 11-13, Voorburg, Tel. (070) 86 35 24
Willemstraat 23, Rijswijk, Tel. (070) 90 33 54

(I. M.)

hiervan af te zien of zelfs kwantitatieve restricties in te voeren, indien dit uit hoofde van budgettaire of ontwikkelingspolitiek gewenst is.

5. De contracterende partijen zullen elkaar voor het aangaan van handelsregimes met derde landen raadplegen. Douane-unies en vrijhandelszones kunnen ook met derde landen worden gesloten, indien zulks niet strijdig is met de overige beginselen van de Overeenkomst.

6. Tropische produkten, waarvan de afzet door bijzondere factoren kunstmatig wordt begunstigd, moeten binnen vijf jaren onder de normale, op de wereldmarkt heersende, condities worden afgezet.

7. Last but not least, de geassocieerde staten zullen via het tweede ontwikkelingsfonds in de periode 1964-1969 een bedrag van in totaal \$ 730 mln. aan financiële en technische bijstand ontvangen (ca. \$ 2,50 per jaar per inwoner). Hierin zijn ook begrepen de uitgaven voor technische hulpverlening tijdens en bij het totstandkomen van de ontwikkelingsprogramma's en de noodzakelijke opleiding van een Afrikaans bedrijfskader.

Brussel.

Drs. H. R. WORTMANN.

In een artikel: „De vermogensaanwasdeling te licht of te zwaar bevonden?” in „E.-S.B.” van 10 november 1965 besprak Prof. Dr. W. Hessel het werkgeversrapport „Wegen naar bezitsvorming”. De kanttekeningen die Prof. Hessel bij dit rapport plaatste, gaven Prof. Dr. P. Kuin — voorzitter van de commissie die het rapport heeft opgesteld — aanleiding tot het maken van onderstaande opmerkingen. Hij volgt hierbij de paragraafindeling van het artikel van Prof. Hessel.

Vermogensaanwasdeling

Het artikel van Prof. Dr. W. Hessel in „E.-S.B.” van 10 november 1965 geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen.

De vakbeweging als spanningsmeter.

Prof. Hessel bestrijdt de opvatting, dat de vermogensaanwasdeling (VAD) niet leeft in de gedachten en behoeften van ons volk, met de tegenwerping, dat het mede de taak van de vakbeweging is de maatschappelijke onderstroom nauwlettend te volgen en het veelal nog ongedifferentieerde onbehagen vorm te geven.

Deze wijze van redeneren is niet onbedenklijk. Men komt namelijk gemakkelijk in de verleiding, onderstromen te veronderstellen, te construeren of desnoods te suggereren, om een rechtvaardigingsgrond voor een liefkoosd idee te vinden.

Van echt waarnemen is bij de vakbewegingscommissie die het VAD-rapport opstelde geen sprake geweest. Men heeft getracht een voorstel dat men wilde doen aannemelijk te maken met behulp van geselecteerd feitenmateriaal en stellingen waaruit ongetwijfeld een oprechte overtuiging blijkt, maar die daarom nog niet waar zijn. Men is hiermee uit de sfeer van het realisme in die van de ideologie terechtgekomen. Echte waarnemingen — zoals de recente enquête van de Nederlandse Stichting voor Statistiek onder 1.500 georganiseerden in de metaalindustrie en het Engelse onderzoek van F. Zweig onder de arbeiders in de verzorgingsstaat — wekken een heel andere indruk. Die de vakbeweging spanningsmeter wil zijn, moet zij zich hoeden voor de ideologische benaderingswijze, die ertoe leidt dat men, zoals in het geval van de VAD, komt met wat iemand terecht heeft genoemd „een bedachte oplossing voor een opgeroepen probleem”.

Te licht of te zwaar?

Prof. Hessel constateert een tegenstrijdigheid tussen de stelling van het werkgeversrapport, dat er in Nederland van een te verdelen overwinst in de zin van de VAD nauwelijks sprake is en andere bezwaren, die alleen opgaan als de VAD een substantiële verschuiving teweeg zou brengen. Hij vraagt: is de VAD nu te licht of te zwaar bevonden? Anderen hebben die vraag ook gesteld. Het antwoord is, zoals ook uit het werkgeversrapport te lezen valt, dat een VAD voor de Nederlandse werknemers *gemiddeld* niet veel oplevert, maar dat zij voor die ondernemingen die met hun winst boven het gemiddelde uitkomen een ingrijpende herverdeling van het aandelenbezit teweeg zou kunnen brengen. Zij is dus te licht als algemene oplossing voor de — veronderstelde — spanning bij de Nederlandse arbeiders en employés en te zwaar voor de ondernemer „wem es just passieret”.

Dit is toch een statistische figuur die bij de waarneming van maatschappelijke verschijnselen veel voorkomt — gemiddeld een gering percentage, maar in de individuele gevallen zo ingrijpend, dat men er niet passief tegenover kan staan.

Terwijl een VAD-stelsel de Nederlandse arbeider gemiddeld niet meer dan een paar procent van zijn loonbedrag zou opleveren (om op te sparen) is het niet denkbeeldig dat sommige ondernemingen binnen één generatie circa een kwart van hun aandelenkapitaal in handen van de sociale beleggingsgemeenschappen zouden zien komen. Daarmede zou de vakbeweging verreweg hun grootste aandeelhouder zijn geworden. Deze figuur, die aan de Israëliische Histadruth doet denken, leidt tot een voor de ondernemingsbestuurders onaanvaardbare vermenging van rollen aan de zijde der vakverenigingsbestuurders. Zij zouden tegelijk tegenspelers op de arbeidsmarkt en zeer belangrijk eigenaren van de ondernemingswinst worden. De VAD is dus als hervormingsplan te licht en te zwaar. Om haar dan als „informatiebron” in te voeren (zoals Prof. Hessel oppert) is van de ondernemers werkelijk te veel gevraagd; daarvoor zijn bovendien andere middelen beschikbaar.

Ingehouden winst.

Als er dan bij het merendeel van de Nederlandse bedrijven niet meer wordt verdiend dan de normale rente op risicodragend vermogen, hoe is het dan mogelijk — zo vraagt Prof. Hessel — dat er zoveel industriële uitbreidingen worden gefinancierd uit ingehouden winst? Schrijver meent dat het werkgeversrapport aan deze macro-economische benadering geheel voorbijgaat. Op blz. 41 van het werkgeversrapport wordt echter berekend dat in de jaren 1959-1962 nog niet de helft van de uitbreidingsinvesteringen in de industrie uit ingehouden winsten werd gefinancierd. Bijna 60 pCt. werd op andere wijze gedekt, voornamelijk uit ondershandse leningen. Naar mijn mening laat Prof. Hessel zich bij zijn vraag leiden door dezelfde aprioristische „overtuiging” die, zoals hij terecht zegt, de grondgedachte van het VAD-rapport is: dat er in het Nederlandse bedrijfsleven enorme ingehouden winsten worden geaccumuleerd, waaraan de arbeiders en employés deel moeten krijgen. Deze „overtuiging” is tegen een echte waarneming niet bestand.

Om winst in te houden moet men haar eerst maken. Een van de dingen waaraan het vakbewegingsrapport en ook Prof. Hessel voorbijgaan, is dat in de twaalf jaar van 1952-1963 het nationaal inkomen opliep van f. 17,7 mrd. tot f. 42,5 mrd. en het totaal van lonen en salarissen van f. 7,9 mrd. tot f. 21,6 mrd., terwijl daarentegen de winsten van alle Nederlandse naamloze vennootschappen (na belasting) tussen de f. 2 mrd. en f. 3 mrd. zijn

blijven schommelen (zie blz. 94 van het werkgeversrapport). Er zijn dus helemaal geen gouden eieren, laat staan dat de kip ze binnenhoudt. De heel gewone eieren van onze industriële kip worden — gezien de geldontwaarding — steeds kleiner.

Als er dan van die relatief slinkende winst toch nog een vrij belangrijk deel (hoewel dalend en zeker minder dan de helft) in de bedrijven wordt „teruggeploegd” dan komt dat doordat over het geheel genomen de aandeelhouders genoeg nemen met een dividend dat hun minder dan de redelijke rente op risicodragend vermogen oplevert. De rest laten zij staan om redenen die algemeen bekend zijn: de geldontwaarding, het belastingstelsel, de verwachte koersstijging door buitenlandse aankopen e.d. Prof. Hessel heeft in zijn kritische vraag over dit punt ten onrechte „verdienen” gelijkgesteld aan „uitkeren”. Dit is waarneembaar onjuist.

Gelijkberechtiging.

Hiermede is ook de stelling weerlegd, dat het kapitaal — eenmaal belegd zijnde en een onveranderlijke produktiviteit hebbende — ten onrechte op een groeiende winst aanspraak maakt. Van de redelijke opbrengst (die ook uitgekeerd had kunnen worden) wordt telkens een deel herbelegd en die accumulerende besparingen dragen op hun beurt weer vrucht. Zo al de produktiviteit van het kapitaal per eenheid vrijwel constant is gebleven (hetgeen ik betwijfel) mag men toch wel vaststellen dat de factor arbeid in Nederland de laatste vijftien jaar zijn (als gevolg van kapitaalaanwending en betere organisatie) stijgende produktiviteit meer dan ten volle uitgekeerd heeft gekregen. Als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt zijn de reële lonen bij ons na 1950 sterker gestegen dan de arbeidsproduktiviteit. Een aanspraak op wat er in de bedrijven is overgebleven kan hieraan dus niet worden ontleend.

Maar al is het verschijnsel van overwinst veel minder algemeen dan de vakbeweging veronderstelt, bij bepaalde, uitzonderlijk gunstig werkende, ondernemingen komt het toch voor. Moet men daar, zo schijnt ook Prof. Hessel te vragen, niet aannemen dat de produktiefactoren gelijke rechten op die overwinst hebben? Hierover heeft Prof. Dr. A. Troost in zijn preadvies voor de najaarsvergadering van het Verbond van Protestants-Christelijke Werkgevers behartigenswaardige dingen gezegd („De Werkgever”, 11 november 1965, blz. 718). Hij onderscheidt de algemeen-menselijke of religieuze gelijkwaardigheid van alle zinvolle arbeid van de economische waarde die ieders bijdrage naar haar aard en schaarste heeft. Hij bestrijdt ook de mogelijkheid om de overwinst specifiek aan de combinatie kapitaal - arbeid - leiding in de onderneming toe te schrijven. Het geheel van sociale en economische structuren waarin de onderneming zich beweegt, is er op van invloed.

Uitgaande van de gedachte van Prof. Troost noem ik in dit verband de stand van de conjunctuur, de loop van de goederenstromen, de prijzen van grondstoffen en vrachten, de politiek van de overheid, veranderingen in de verbruiksgewoonten, de spronggewijze ontwikkeling van de techniek. Als er iemand specifiek recht op de overwinst heeft, zou men daarvoor de leiding moeten aanwijzen, die uit deze baaiert van veranderende situaties telkens weer het gunstigst mogelijke resultaat tevoorschijn tovert. Of die het samenspel van speurwerk, ontwikkeling en marktbeleid zo weet te dirigeren, dat haar onderne-

ming vaker „in de roos schiet” dan een andere, waardoor zij een serie voorsprongspremies geniet die tot overwinst leiden. Dit kan een rechtsgrond zijn voor een wisselend inkomen van de leiding. Maar in principe zijn de onderneming en de leiding zo niet getrouwd. De leiding wordt er met een — betrekkelijk hoog — vast salaris voor betaald om deze kunst te beoefenen, ten bate van alle bedrijfsgenoten. Daarin komt de „aard en schaarste” van haar bijdrage tot uiting.

De onderneming heeft uiteenlopende contract- en betalingsverhoudingen met allerlei categorieën van personen die tot het resultaat bijdragen: leveranciers, afnemers, overheden, geldleners, personeelsleden en deelnemers. De laatsten, de aandeelhouders, zijn niet de vermogensverschaffers (want er zijn ook obligatiehouders, verstrekkers van ondershandse leningen, bankiers, leveranciers op krediet), maar een speciaal soort vermogensverschaffers die aan de financiering deelnemen onder de specifieke voorwaarde dat hun beloning, ja zelfs hun recht op de hoofdsom, afhankelijk is van de resultaten. Zij hebben ook het dragen van verliezen geaccepteerd. Dat doen de vast gesalarieerde leiding en het personeel niet — de tantiemegenietende leiding alleen voor zover het vaste deel van haar inkomen belangrijk beneden het voor deze categorie geldende normale niveau ligt. Ook de andere vermogensverschaffers doen dat niet. Overwinsten kunnen niet alleen aangroeien, zij kunnen ook wegslinken, ja zelfs in het negatieve doorslaan. Wij zijn dat onder de invloed van twintig jaar opgang een beetje vergeten, maar het is toch het wezen van de ondernemingsgewijze produktie en menig aandeelhouder wordt er zich in deze dagen weer van bewust.

In dit licht moet men de „gelijkberechtiging” zien. Toe te schrijven is de overwinst vooral aan de omstandigheden en de leiding, toe te wijzen in de eerste plaats aan de onderneming zelf, als stootkussen en voedingsbodem voor de groei (waarvan allen profiteren), in laatste instantie aan degenen die deze specifieke rechts- en betalingsverhouding tot de onderneming hebben gekozen. Ten aanzien van het personeel zal het accent veel meer moeten liggen op een zo hoog mogelijk vast inkomenspeil en bestaanszekerheid.

Deelgenootschap.

Prof. Hessel ziet het als tactiek, wanneer in het werkgeversrapport het deelgenootschap (van het personeel) „zonder meer” gesubstitueerd wordt voor gelijkberechtiging ten opzichte van de winst. Dat was het niet, en het gebeurde ook niet „zonder meer”, maar in antwoord op de vakbewegingscommissie die in haar VAD-rapport op blz. 10-11 stelde dat „de in de onderneming samenwerkende produktiefactoren in economisch verband een organische eenheid vormen . . . en dat de overwinst . . . derhalve niet uitsluitend of in hoofdzaak ten goede (behoort) te komen aan de leiding en de kapitaalverschaffers” (cursivering van mij, P.K.). Dit wordt gesteld tegenover de oude opvatting van de arbeidsovereenkomst als huurcontract, waarin via de economische horigheid nog de oude feodale horigheid zou doorklinken. Het ligt voor de hand, hierin een verwijzing naar het deelgenootschap als rechtvaardigingsgrond voor een aanspraak op de overwinst te lezen.

In een tijd waarin grote aantallen arbeiders om de haverklap van werkgever wisselen, is de gedachte van de „organische eenheid” niet altijd gemakkelijk vast te

houden. In menige onderneming hecht de leiding er meer aan dan veel leden van het personeel. Omdat de vakbewegingscommissie dit zo stelde en omdat veel werkgevers de gedachte van de bedrijfspgemeenschap eveneens een warm hart toedragen, heeft de werkgeverscommissie zich afgevraagd of een VAD-stelsel daarvan het logisch uitvloeisel is. Het resultaat van haar onderzoek was negatief, en dat heeft zij gemotiveerd.

Ook de verdere betogen, die Prof. Hessel als „tactiek” bestempelt, zijn reacties op stellingen in het VAD-rapport.

Het alternatief.

Over de mogelijke uitbouw van de bestaande bezitsvormingsmaatregelen „in relatie tot de winstdeling” zegt Prof. Hessel dat de consequenties daarvan voor de ondernemingen ongunstiger kunnen zijn dan van een VAD. Deze bezitsvorming zou via beperking van de consumptieve bestedingen (meer ruimte) tot grotere loonsverhogingen en via contante uitkeringen tot minder interne financiering kunnen leiden. Hij suggereert dat de vakbeweging misschien te bezorgd is geweest voor de interne financiering en bij een eventueel afwijzen van de VAD in deze

richting een „substantieel alternatief” zou kunnen vinden. Ik zou hierop willen antwoorden dat de bereidheid van de ondernemingsleiders om over winstdeling te praten zeer uiteenlopend zal zijn — al naar de situatie van hun onderneming en het geheel van hun arbeidsvoorwaarden. Voor bevordering van de bezitsvorming kon — gezien de lauwe reactie van de geënquêteerde metaalbewerker's — het enthousiasme van sommige werkgevers wel eens groter zijn dan dat van hun personeel. Vrije keuze van de werknemers over het hoe of wat van de bezitsvorming zal zeker nodig zijn wil men hen er actief voor interesseren.

De misschien te grote bezorgdheid van de vakbeweging voor de interne financiering van het bedrijfsleven heeft Prof. Hessel waarschijnlijk wel „tongue in cheek” verondersteld. In ieder geval behoeft hij zich geen zorgen te maken. Als de ondernemers gevrijwaard blijven voor de dwang van de jaarlijkse uitgifte van vermogenstitels met stijgende dividend- of rentelast en voor de vorming van belangrijke aandelenblokken in beheer bij de vakbeweging, komt het met de financiering best in orde. Dan zullen namelijk de vermogensverschaffers weer meer reden vinden tot vertrouwen.

Rotterdam.

P. KUIN.

Ondanks de politieke moeilijkheden binnen de E.E.G. zijn er toch vorderingen te bespeuren in het feitelijke integratiewerk. Eén daarvan betreft het mededingingsbeleid. Blijkens een recente verklaring van de E.E.G.-Commissie acht zij alleen verenigbaar met de opzet van de gemeenschappelijke markt die kartels, die geen restrictief of conserverend karakter hebben, en die fusies die de produktiviteit vergroten en blijvend gericht zijn op een verhoging van de concurrentiecapaciteit. Fusies tot elke prijs zijn uit den boze. De Commissie ziet dan ook het mededingingsbeleid niet als doel op zichzelf, maar als middel tot het bereiken van een zo hoog mogelijke produktiviteit en behoeftenbevrediging. Het dient daarom te worden aangevuld met effectieve maatregelen op het terrein van het sociale beleid en de economische politiek op middellange termijn.

Het mededingingsbeleid in de E.E.G.

De politieke moeilijkheden, waarin de Europese Gemeenschap het laatste halfjaar verkeert, hebben gelukkig nog niet tot gevolg gehad dat het feitelijke integratiewerk tot stilstand is gekomen. Dagelijks worden in Brussel tal van besprekingen gewijd aan onderwerpen die voor de Europese Gemeenschap van belang zijn. Dit soort besprekingen brengt vertegenwoordigers uit de E.E.G.-landen tezamen onder leiding van een E.E.G.-functionaris. Daar wordt pure vaktal gesproken in zeer gespecialiseerde vergaderingen. De economische vervechting van de zes E.E.G.-landen gaat nog iedere dag verder en over enkele zeer grote vraagstukken is in de korte tijd, dat de Europese Gemeenschap nu bestaat, op deze wijze een grote mate van overeenstemming bereikt.

Het is daarom des te merkwaardiger dat de opvattingen over het mededingingsbeleid, met enkele uitzonderingen, nog niet zo ver geconvergeerd zijn. Dat blijkt vooral bij discussies over programmering, het blijkt ook

als het vraagstuk van de concentratie van ondernemingen of de positie van openbare bedrijven ter sprake komen. Toch dringt de tijd. Weldra zullen er immers binnen de Europese Gemeenschap in het geheel geen invoerrechten meer geheven worden, terwijl dan in het handelsverkeer met de rest van de wereld een uniform douanetarief wordt toegepast. De betekenis hiervan voor het te volgen mededingingsbeleid is duidelijk: de concurrentie zal toenemen; voor het bedrijfsleven is het zaak daaraan het hoofd te bieden, zowel intern — binnen de Europese Gemeenschap — als internationaal.

Het is dan ook van belang, kennis te nemen van het standpunt dat de E.E.G.-Commissie zich intussen over het mededingingsbeleid heeft gevormd. Het is de E.E.G.-Commissie die inhoud en uitvoering geeft aan de mededingingsartikelen uit het E.E.G.-Verdrag, en die dat trouwens, door enkele duidelijke beslissingen, al metterdaad heeft gedaan. Een alomvattend beeld van wat de E.E.G.-Commissie daarbij voor ogen staat ontbrak

echter, totdat de heer Hans von der Groeben, die de concurrentieportefeuille in de E.E.G.-Commissie beheert, daarover onlangs een verklaring aflegde. Om begrijpelijke redenen is de inhoud van deze verklaring minder het onderwerp van zorgvuldige analyse geweest dan het daarop volgende optreden van Franse zijde, dat de politieke crisis in de Gemeenschap deed ontstaan. Op zichzelf blijft de opvatting van de E.E.G.-Commissie over het concurrentiebeleid echter van het hoogste belang, ook al omdat de sindsdien gevolgde besluiten over het al of niet toelaten van bepaalde samenwerkingsvormen tussen ondernemingen alleen ten volle kunnen worden begrepen als men de filosofie kent, die de E.E.G.-Commissie op dit gebied heeft ontwikkeld.

Voorop sta dat het bedrijfsleven in het algemeen de vrije concurrentie als zodanig aanvaardt, als welvaartsfactor maar ook als garantie voor eigen economische vrijheid. Maar de ondernemer verlangt daarbij dat de concurrentie fair zal zijn en niet wordt vervalst door overheidssteun, door verschillen op belastingsgebied of anderszins. Iedereen moet gelijke kansen hebben. De belangrijkste versturende factoren voor de concurrentie binnen de Gemeenschap doen zich inderdaad op belastinggebied voor en op dit onderdeel van het mededingingsbeleid is de E.E.G.-Commissie dan ook al een aantal jaren actief, evenals op dat van de overheidssteun. In het algemeen is de onderlinge aanpassing van de wetgeving der zes landen op deze gebieden een buitengewoon moeilijke taak, die pas op lange termijn kan worden toegeoid na veel intensieve studie. Evidentie op concurrentiegebied is het verschil in de positie van openbare bedrijven. Het is snel duidelijk geworden dat openbare bedrijven *niet* buiten de mededingingsorde van de E.E.G. kunnen staan; integendeel, ze zijn, op dezelfde voet als hun concurrenten in de privé-sector, onderworpen aan de mededingingsregels van het E.E.G.-Verdrag. De nog bestaande commerciële staatsmonopolies dienen derhalve zodanig gewijzigd te worden dat ten slotte geen discriminatie tussen producenten of afnemers meer bestaat. Alle openbare bedrijven zijn in principe op dezelfde wijze aan het kartelverbod en aan het verbod tot misbruik van economische machtsposities onderworpen als particuliere bedrijven ¹⁾.

Wat nu deze particuliere bedrijven betreft, heeft de E.E.G.-Commissie de achter ons liggende jaren gebruikt om de concurrentie-artikelen van het E.E.G.-Verdrag uitvoerbaar te maken. Van het begin af was men het er in hoge mate over eens dat kartels die een restrictief of conserverend karakter hebben, die onrendabele bedrijven in stand houden of die de technische en economische ontwikkeling belemmeren, onverenigbaar zijn met de opzet van de gemeenschappelijke markt. Hetzelfde geldt voor kartels die de vroegere nationale markten voor elkaar afsluiten. Maar ook is het thans een wel algemeen aanvaarde opvatting, dat de grote Europese markt en de toenemende handel en concurrentie met de rest van de wereld vele Europese ondernemingen noodzaken tot vergroting van het bedrijf of tot fusie. Wat dit betreft is de E.E.G.-Commissie van oordeel dat fusies van ondernemingen wenselijk zijn voor zover zij economisch en technisch noodzakelijk

¹⁾ Wanneer een onderneming echter in de eerste plaats een bijzonder openbaar belang dient, kunnen in afzonderlijke gevallen uitzonderingen worden gemaakt. De E.E.G.-Commissie beslist of deze uitzonderingen zullen worden toegestaan.

zijn, dat wil zeggen: voor zover zij de produktiviteit vergroten. Door het grotere produktievermogen wordt tevens de concurrentiecapaciteit en daarmee de weerstand van de aaneengesloten ondernemingen op Europees en ook op internationaal vlak vergroot.

Een algemene uitspraak over de optimale bedrijfs-grootte acht de Commissie echter niet mogelijk. De optimale groei wordt vooral bepaald door de aard van het produkt en van het produktieproces, alsmede door marktomvang en marktstructuur. Ook de technische ontwikkeling wijst niet altijd in de richting van vergroting van het bedrijf; het economische optimum kan dikwijls met verschillende produktieprocessen en bij verschillende bedrijfsgrootten worden bereikt. Het gaat dus niet om fusie tot elke prijs. Fusie kan juist of onjuist zijn. Fusie mag in elk geval niet voortkomen uit een kunstmatige stimulans, maar wel dienen de wettelijke belemmeringen voor economisch verantwoorde fusies te worden weggenomen.

Maar ook aan de andere kant zijn er grenzen. Weliswaar staat de Commissie positief tegenover de vorming van ondernemingen van Europees formaat, maar zij wenst dat er tussen de nieuwe, grote bedrijven een effectieve concurrentie heerst. Fusies die de concurrentie buiten werking stellen en die dus de keuzevrijheid en de vrijheid van handelen van consumenten, leveranciers en afnemers twijfelachtig maken, wijst de Commissie resoluut af, waarbij zij aanvoert dat de ongecontroleerde macht van de gefusioneerde ondernemingen toeneemt naarmate de concurrentie buiten werking wordt gesteld. Deze macht van de ondernemingen kan op vele manieren worden aangewend om eigen voordelen te behalen, zonder dat, macro-economisch gezien, de kosten worden verlaagd of de prestaties worden vergroot. Uit een oogpunt van mededingingsbeleid zijn fusies derhalve bedenkelijk indien en voor zover zij leiden tot een overheersende positie op de markt. Effectieve concurrentie is geboden. Het is noodzakelijk dat de toegang tot de markt open blijft, dat wijzigingen in vraag en aanbod tot uiting komen in de prijs en dat produktie en afzet niet kunstmatig worden beperkt. Naarmate een onderneming die al een zekere machtspositie heeft, door met andere ondernemingen een fusie aan te gaan de monopolietoestand zou benaderen en langs die weg de vrijheid van handelen en de keuzevrijheid van leveranciers, afnemers en consumenten in gevaar zou brengen, wordt het waarschijnlijker, dat deze onderneming door de fusie in een situatie komt waarin van misbruik kan worden gesproken.

Het is van belang hierbij aan te tekenen dat het mededingingsbeleid van de E.E.G.-Commissie nadrukkelijk — blijkens de verklaring van de heer Von der Groeben — niet als doel op zichzelf wordt beschouwd, maar als middel tot het bereiken van zo groot mogelijke produktiviteit, behoeftedekking, welvaart en economische vrijheid voor de bevolking van de Europese Gemeenschap. Het is echter duidelijk dat het concurrentiebeleid daartoe dient te worden aangevuld met doeltreffende maatregelen in het vlak van het sociale beleid en de economische politiek op middellange termijn (een politiek die niet moet zijn gericht op meer overheidsop-tredens, maar op een geringer aantal, betere interventies). Het concurrentiebeleid en de overige onderdelen van de economische politiek raken steeds meer met elkaar verweven.

jaarl. groei	eindwaarde van 1 na:				
	2 j.	3 j.	4 j.	5 j.	6 j.
1.001	1.002	1.003	1.004	1.005	1.006
1.002	1.004	1.006	1.008	1.010	1.011
1.003	1.006	1.009	1.012	1.015	1.016
1.004	1.008	1.012	1.016	1.020	1.021
1.005	1.010	1.015	1.020	1.025	1.026
1.006	1.012	1.018	1.024	1.030	1.031
1.007	1.014	1.021	1.028	1.035	1.036
1.008	1.016	1.024	1.032	1.041	1.042
1.009	1.018	1.027	1.036	1.046	1.047
1.010	1.020	1.030	1.041	1.051	1.052
1.011	1.022	1.033	1.045	1.056	1.057
1.012	1.024	1.036	1.049	1.061	1.062
1.013	1.026	1.040	1.053	1.067	1.068
1.014	1.028	1.043	1.057	1.072	1.073
1.015	1.030	1.046	1.061	1.077	1.078
1.016	1.032	1.049	1.066	1.083	1.084
1.017	1.034	1.052	1.070	1.088	1.089
1.018	1.036	1.055	1.074	1.093	1.094
1.019	1.038	1.058	1.078	1.099	1.100
1.020	1.040	1.061	1.082	1.104	1.105
1.021	1.042	1.064	1.087	1.110	1.111
1.022	1.044	1.067	1.091	1.115	1.116
1.023	1.047	1.071	1.095	1.120	1.121
1.024	1.049	1.074	1.100	1.126	1.127
1.025	1.051	1.077	1.104	1.131	1.132
1.026	1.053	1.080	1.108	1.137	1.138
1.027	1.055	1.083	1.112	1.142	1.143
1.028	1.057	1.086	1.117	1.148	1.149
1.029	1.059	1.090	1.121	1.154	1.155
1.030	1.061	1.093	1.126	1.159	1.160
1.031	1.063	1.096	1.130	1.165	1.166
1.032	1.065	1.099	1.134	1.171	1.172
1.033	1.067	1.102	1.139	1.176	1.177
1.034	1.069	1.106	1.143	1.182	1.183
1.035	1.071	1.109	1.148	1.188	1.189
1.036	1.073	1.112	1.152	1.193	1.194
1.037	1.075	1.115	1.156	1.199	1.200
1.038	1.077	1.118	1.161	1.205	1.206
1.039	1.080	1.122	1.165	1.211	1.212
1.040	1.082	1.125	1.170	1.217	1.218
1.041	1.084	1.128	1.174	1.223	1.224
1.042	1.086	1.131	1.179	1.228	1.229
1.043	1.088	1.135	1.183	1.234	1.235
1.044	1.090	1.138	1.188	1.240	1.241
1.045	1.092	1.141	1.193	1.246	1.247
1.046	1.094	1.144	1.197	1.252	1.253
1.047	1.096	1.148	1.202	1.258	1.259
1.048	1.098	1.151	1.206	1.264	1.265
1.049	1.100	1.154	1.211	1.270	1.271
1.050	1.103	1.158	1.216	1.276	1.277
1.051	1.105	1.161	1.220	1.282	1.283
1.052	1.107	1.164	1.225	1.288	1.289
1.053	1.109	1.168	1.229	1.295	1.296
1.054	1.111	1.171	1.234	1.301	1.302
1.055	1.113	1.174	1.239	1.307	1.308
1.056	1.115	1.178	1.244	1.313	1.314
1.057	1.117	1.181	1.248	1.319	1.320
1.058	1.119	1.184	1.253	1.326	1.327
1.059	1.121	1.188	1.258	1.332	1.333
1.060	1.124	1.191	1.262	1.338	1.339
1.061	1.126	1.194	1.267	1.345	1.346
1.062	1.128	1.198	1.272	1.351	1.352
1.063	1.130	1.201	1.277	1.357	1.358
1.064	1.132	1.205	1.282	1.364	1.365
1.065	1.134	1.208	1.286	1.370	1.371
1.066	1.136	1.211	1.291	1.377	1.378
1.067	1.138	1.215	1.296	1.383	1.384
1.068	1.141	1.218	1.301	1.389	1.390
1.069	1.143	1.222	1.306	1.396	1.397
1.070	1.145	1.225	1.311	1.403	1.404
1.071	1.147	1.228	1.316	1.409	1.410
1.072	1.149	1.232	1.321	1.416	1.417
1.073	1.151	1.235	1.326	1.422	1.423
1.074	1.153	1.239	1.331	1.429	1.430
1.075	1.156	1.242	1.335	1.436	1.437
1.076	1.158	1.246	1.340	1.442	1.443
1.077	1.160	1.249	1.345	1.449	1.450
1.078	1.162	1.253	1.350	1.456	1.457
1.079	1.164	1.256	1.355	1.463	1.464
1.080	1.166	1.260	1.360	1.469	1.470
1.081	1.169	1.263	1.366	1.476	1.477
1.082	1.171	1.267	1.371	1.483	1.484
1.083	1.173	1.270	1.376	1.490	1.491
1.084	1.175	1.274	1.381	1.497	1.498
1.085	1.177	1.277	1.386	1.504	1.505
1.086	1.179	1.281	1.391	1.511	1.512
1.087	1.182	1.284	1.396	1.518	1.519
1.088	1.184	1.288	1.401	1.525	1.526
1.089	1.186	1.291	1.406	1.532	1.533
1.090	1.188	1.295	1.412	1.539	1.540
1.091	1.190	1.299	1.417	1.546	1.547
1.092	1.192	1.302	1.422	1.553	1.554
1.093	1.195	1.306	1.427	1.560	1.561
1.094	1.197	1.309	1.432	1.567	1.568
1.095	1.199	1.313	1.438	1.574	1.575
1.096	1.201	1.317	1.443	1.581	1.582
1.097	1.203	1.320	1.448	1.589	1.590
1.098	1.206	1.324	1.453	1.596	1.597
1.099	1.208	1.327	1.459	1.603	1.604
1.100	1.210	1.331	1.464	1.611	1.612
1.110	1.232	1.368	1.518	1.685	1.686
1.120	1.254	1.405	1.574	1.762	1.763
1.130	1.277	1.443	1.630	1.842	1.843
1.140	1.300	1.482	1.689	1.925	1.926
1.150	1.322	1.521	1.749	2.011	2.012
1.160	1.346	1.561	1.811	2.100	2.101
1.170	1.369	1.602	1.874	2.192	2.193
1.180	1.392	1.643	1.939	2.288	2.289
1.190	1.416	1.685	2.005	2.386	2.387
1.200	1.440	1.728	2.074	2.488	2.489

Groeitabel

Het komt voor dat de econoom — en zeker degene die zich bezighoudt met groeiproblemen en prognoses op langere termijn — moet berekenen welke waarde een bepaalde grootheid zal hebben na een aantal jaren, uitgaande van een initiële waarde en een gegeven groei-percentage. Ook het omgekeerde kan nodig zijn: bij een gegeven stijging dient men het jaarlijkse groeipercentage te bepalen.

Voor dergelijke berekeningen kan men een logaritmentafel of een der bestaande rentetafels gebruiken. Voor percentages met 1 decimaal achter de komma zal men zulk een tafel, zo deze bestaat, in het algemeen niet bij de hand hebben. En wanneer men de berekening veelvuldig moet doen is een logaritmentafel toch nog omslachtig. Daarom leek het nuttig nevenstaande tabel af te drukken. Aangegeven is, tot welke waarde het getal 1 groeit bij verschillende jaarlijkse groeipercentages en in verschillende tijdvakken. De groeipercentages lopen van 0 tot 10 opklimmend met 0,1 pCt. en daarna van 10 tot 20 pCt., opklimmend met 1 pCt. De jaren lopen van 2 t/m 20, en daarna 25 en 30 jaar. Voor tussenliggende waarden kan men eenvoudig interpoleren; de gemaakte fout zal de vereiste nauwkeurigheid in het algemeen niet storen.

's-Gravenhage.

P. DULLAART.

Table with columns labeled j., 8 j., 9 j., 10 j., 11 j., 12 j., 13 j., 14 j., 15 j., 16 j., 17 j., 18 j., 19 j., 20 j., 25 j., 30 j. and rows of numerical data from 007 to 833.

E.-S.B. 19-1-1966

Russisch goud

In maart 1965 werd wereldkundig gemaakt, dat de Sowjet-Unie in 1964 311.000 kg goud aan het Westen had verkocht, een hoeveelheid welke gelijk was aan een kwart van de totale goudproductie der vrije wereld. Deze verkoop moest dienen als betaling voor de enorme Russische graanaankopen. Aan deze persmededeling werd toegevoegd dat echter in de periode augustus 1964 - maart 1965 verder Russisch goudaanbod was uitgebleven. Een maand of vijf later (op 13 augustus 1965) lieten Russische functionarissen weten, dat de vooruitzichten voor de graanoogst in de Sowjet-Unie slecht tot zeer slecht waren en dat 4,5 mln. ton uit Canada zou moeten worden ingevoerd. Op 7 september 1965 wist een correspondent van De Volkskrant uit Zürich te berichten, dat de grote olieconcerns verwachten dat de Sowjet-Unie binnenkort krachtiger dan voorheen zal pogen om ruwe olie in Westerse landen te verkopen. Die verwachting is gebaseerd op de noodzaak voor de Sowjet-Unie financieringsmiddelen te vinden voor de omvangrijke tarwe-aankopen die het in Canada, Argentinië, Frankrijk en Australië heeft gedaan. De Sowjet-Unie zal daarvoor grote hoeveelheden goud naar het Westen moeten zenden, maar het zal even zeker trachten om met behulp van olie-export zoveel mogelijk Westerse deviezen te verdienen, teneinde er althans een deel van de tarwe-aankopen mee te kunnen betalen.

Russisch goud: verkoop en produktie.

In september en in oktober 1965 kwamen berichten door dat de Sowjet-Unie inderdaad goud was gaan verkopen en de verwachting in het Westen was, dat het land voor een bedrag van f. 450 mln. aan goud zal moeten verkopen om zijn agrarische behoeften te kunnen dekken. In totaal zou het zelfs om een bedrag van f. 1,5 mrd. gaan. Voegt men daarbij het tekort van f. 1,6 mrd. op de betalingsbalans met het Westen, dan wordt het duidelijk dat de Sowjet-Unie met zware zorgen te kampen heeft, ook al vertoonde het betalingsverkeer met de satellietlanden overschotten. In welke sterke mate deze landen daardoor echter gedupeerd werden, zullen wij nader in onze beschouwingen betrekken.

In het jaarboek over 1964 voor bodemschatten, dat is uitgegeven door het United States Bureau of Mines, werd de Russische goudproductie gedurende de afgelopen 12 jaar geraamd op f. 6 mrd. In diezelfde periode moest de Sowjet-Unie echter voor f. 10 mrd. aan goud verkopen aan het buitenland, voor het merendeel aan Westerse landen. Daardoor zouden de goudreserves van het land met netto ongeveer f. 4 mrd. zijn verminderd.

De vroegere Westerse schattingen van de Russische goudproductie liggen drie- tot viermaal zo hoog als de thans gepubliceerde Amerikaanse ramingen. Wij herinneren er hierbij aan dat het werkelijke produktiecijfer een van de meest beschermde geheimen van de Russische economie is. Toch meende de Britse econoom Keith Bush in een in het laatst van november 1965 te München gehouden rede te mogen verklaren, dat naar zijn mening de nieuwe Amerikaanse schattingen dich-

ter de werkelijkheid benaderen dan de vroegere. Ter staving van zijn mening voerde hij de volgende feiten aan, welke wij uit De Volkskrant van 3 december 1965 optekenen:

- de Sowjet-regering heeft onlangs de mijnwerkers in de goudmijnen dringend opgeroepen de produktie op te voeren;
- de prijzen voor ingeleverde gouden sieraden zijn met 40 pCt. verhoogd;
- de boeten voor het hamsteren van goud en voor onwettige handel zijn drastisch verhoogd;
- moedig verzet tegen de druk van Oosteuropese landen om de roebel vrij inwisselbaar te maken;
- het aanvaarden van langlopend krediet tegen rentepercentages die de aankooprijzen verdubbelen, liever dan voor de gekochte goederen contant in goud te betalen zoals vroeger.

Verdrag met Oost-Duitsland.

Naar het oordeel van Westerse economen kan gezegd worden dat de Sowjet-Unie te worstelen heeft met een benauwend goud- en deviezentekort, dat wel één van de voornaamste redenen is geweest van het recente bezoek, dat de eerste secretaris Brezjnef aan Tsjecho-Slowakije en Oost-Duitsland heeft gebracht.

Onlangs werd de wereld opgeschrikt door het bericht dat Dr. Erich Apel, de opperste economische plannenmaker van Oost-Duitsland, de hand aan zichzelf had geslagen, niet echter nadat hij een rapport naar West-Berlijn zou hebben laten smokkelen, waarin hij zijn daad zou hebben verklaard. De reden die hij zou hebben gegeven is, dat de Sowjet-Unie van Oost-Duitsland een economische onderwerping heeft afgedwongen, waarvan alle voordelen naar de Sowjet-Unie gaan. De Russen hebben buitensporig hoge prijzen bedongen voor goederen, die zij aan Oost-Duitsland zullen leveren, terwijl Oostduitse goederen aan de Sowjet-Unie ver beneden wereldmarktprijzen moeten worden afgestaan. De overeenkomst betekent dat Oost-Duitsland minstens tot 1970 de helft van zijn totale export naar de Sowjet-Unie ziet gaan. Hiermede is een bedrag gemoeid van f. 54 mrd. De onenigheden die hierover ontstonden, liepen zo hoog op dat de Russische partijleider Brezjnef persoonlijk en in alle stilte naar Oost-Berlijn is moeten komen. Hij heeft Ulbricht duidelijk gemaakt, dat Oost-Duitsland tegen zulke lage prijzen goederen moest leveren, omdat de Sowjet-Unie die nodig had voor de sta-

(I.M.)

VERGADEREN - CONFEREREN STAFBESPREKINGEN

- IN HET CENTRUM VAN HET LAND
- IN EEN VOLKOMEN RUSTIGE OMGEVING
- ZALEN VOOR 10-20-50-100-200 PERSONEN

GEEN PARKEERPROBLEEM

HOTEL DE WAGENINGSE BERG

Rôtisserie Belmonte - Indisch restaurant - Bar

bilisatie van de eigen economische situatie. Hij kreeg de verzekering dat Oost-Duitsland zich volgzzaam naar de Russische eisen zou schikken.

Inderdaad maakt de Sowjet-Unie moeilijke tijden door. Het land zal veel, zelfs zeer veel goud moeten afstaan om in staat te zijn de enorme tarwe-aankopen in Canada, Argentinië, Frankrijk en andere Westerse, tarwe-producerende, landen te betalen. Daar komt nog bij dat de Sowjet-Unie in 1964 haar grootste betalings-tekort met het Westen in haar historie heeft moeten registreren. De invoeren uit het Westen zijn aanzienlijk hoger geweest dan de export van Russische produkten (vooral olie) naar de Westerse landen.

Zo is het te verklaren dat de Russische afgevaardigde B. V. Maiorëv, in de financiële commissie van de Wereldhandelsraad der Verenigde Naties, een verhoging van de goudprijs heeft voorgesteld als stimulans van de wereldhandel en als oplossing van de financieringsvraagstukken in de economie.

Wij zullen moeten afwachten hoe het hiermede verder zal gaan, doch één ding staat wel vast, nl. dat er heel wat zal moeten gebeuren wil de Sowjet-Unie van deze mogelijkheden kunnen worden verlost.

Haarlem.

F. S. NOORDHOFF.

INGEZONDEN STUKKEN

Gebiologeerde konijnen

Naar aanleiding van de beschouwing van Ir. Van der Willigen in „E.-S.B.” van 24 november 1965 zou ik gaarne enkele kanttekeningen plaatsen.

Het uitgangspunt van de auteur, dat wij in een ernstige inflatoire ontwikkeling verkeren, is juist. Het P.v.d.A. Eerste-Kamerlid, Ir. H. Vos, had het dezer dagen over een „dravende” inflatie in tegenstelling met de „kruipende inflatie”, die tot 1964 te constateren was. De vraag is slechts hoe de particulier zich hiertegen kan beveiligen; de auteur stelt, dat de particulier „vrij veel kan doen om althans zelf geen slachtoffer te worden van de dalende koopkracht van het geld” en hij somt in dit verband een aantal middelen op. Het gaat daarbij steeds om de overheveling van besparingen uit de gulden-sfeer naar de reële sfeer (aandelen en onroerend goed).

Op zichzelf is dit een goede gedachte, doch men dient zich wel te realiseren, dat zowel de beleggings-keuze als het beleggingstijdstip een belangrijke rol spelen. Verder dient men te beseffen, dat het geenszins zeker is, dat de geldontwaarding door koersstijging en waardevermindering van het onroerend goed zal worden gecompenseerd. Hoogstens heeft men bij de juiste keuze der beleggingsobjecten een kans, dat op lange termijn de geldontwaarding voor een min of meer belangrijk deel zal worden opgevangen. Als de auteur stelt, dat de compensatie veelal groter zal zijn dan de waardedaling van het geld, dan is dat m.i. wishful thinking.

Anderzijds is men bij obligaties zeker van een reëel verlies op de hoofdsom, zij het dat men door aankoop van laag rentende obligaties bij uitloting belastingvrije winst maakt, hetgeen een zekere compensatie kan bieden. Het is echter duidelijk, dat de koersen dezer obligaties daarmee rekening houden!

Het reële rendement ook van 6 pCt. obligaties is

echter praktisch nihil of zelfs negatief, indien men rekening houdt met de jaarlijkse geldontwaarding en met de verschuldigde I.B.

Het belangrijke bij sparen en beleggen is steeds de risicoverdeling. De ideale vorm zou zijn, een risicoverzekering bij vroegtijdig overlijden en daarnaast het zelf opbouwen van een vermogen. Dit is echter weinig aantrekkelijk, omdat de premie van een risicoverzekering betrekkelijk hoog is en niet aftrekbaar voor de I.B. De grotere pensioenfondsen zijn als regel gebaseerd op het „final pay”-beginsel, zodat het pensioen bij ingang waarde- en welvaartvast is. Daarboven worden dan in verschillende gevallen toelagen toegekend i.v.m. de geldontwaarding. Naarmate de pensioenfondsen meer in aandelen beleggen, zullen de mogelijkheden daartoe groter worden. De A.O.W., die als regel in de pensioenregeling ingebouwd wordt, verschaft een waarde- en welvaartvast basis. Verzekering op aandelenbasis heeft aantrekkelijke kanten, doch uiteraard ook haar bezwaren. Belegging in beleggingsmaatschappijen en beleggingsfondsen is voor de beginnende belegger de aangewezen keuze, indien hij zich in aandelen wil interesseren. Alles hangt echter af van de individuele situatie.

Bezit men uitsluitend guldenvorderingen (polis in gulden, pensioen in gulden), dan zal de aanvullende besparing zich op de reële sfeer dienen te richten. Behoort echter een huis tot het vermogen, dan komt de zaak weer anders te liggen. Ir. Van der Willigen adviseert in dat geval op het huis hypotheek te nemen ten behoeve van belegging in groeifondsen. Hypotheek is een normale vorm van huizenfinanciering, doch of men op deze wijze ook effectenaankopen moet gaan financieren, lijkt mij een dubieus punt. Psychologisch ligt dit ook moeilijk, omdat er in het algemeen — gelukkig — een afkeer bestaat van schulden maken, hoe voordelig dit in een tijd van geldontwaarding ook kan zijn!

Mijn conclusie is, dat men het gehele probleem van verantwoorde belegging genuanceerd moet zien: er is geen alleen-zaligmakende oplossing. Weliswaar moet de trend van de particuliere belegger gericht zijn op de zgn. risico-aanvaardende sfeer, doch hij moet hierbij selectief te werk gaan. Een bezwaar blijft, dat de fiscus door de bekende aftrekbaarheid tot f. 5.000 van de I.B. de besparingen in een bepaalde richting drukt: de situatie zou eerst fiscaal in evenwicht komen, indien ook voor het opbouwen van een *eigen* vermogen, soortgelijke faciliteiten worden verleend; waarbij ik mij niet ontveins, dat dit technisch geen eenvoudige zaak is!

Hilversum,

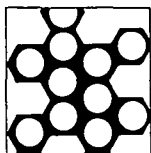
A. W. QUINT.

„Zit daar niet als een gebiologeerd konijn!”

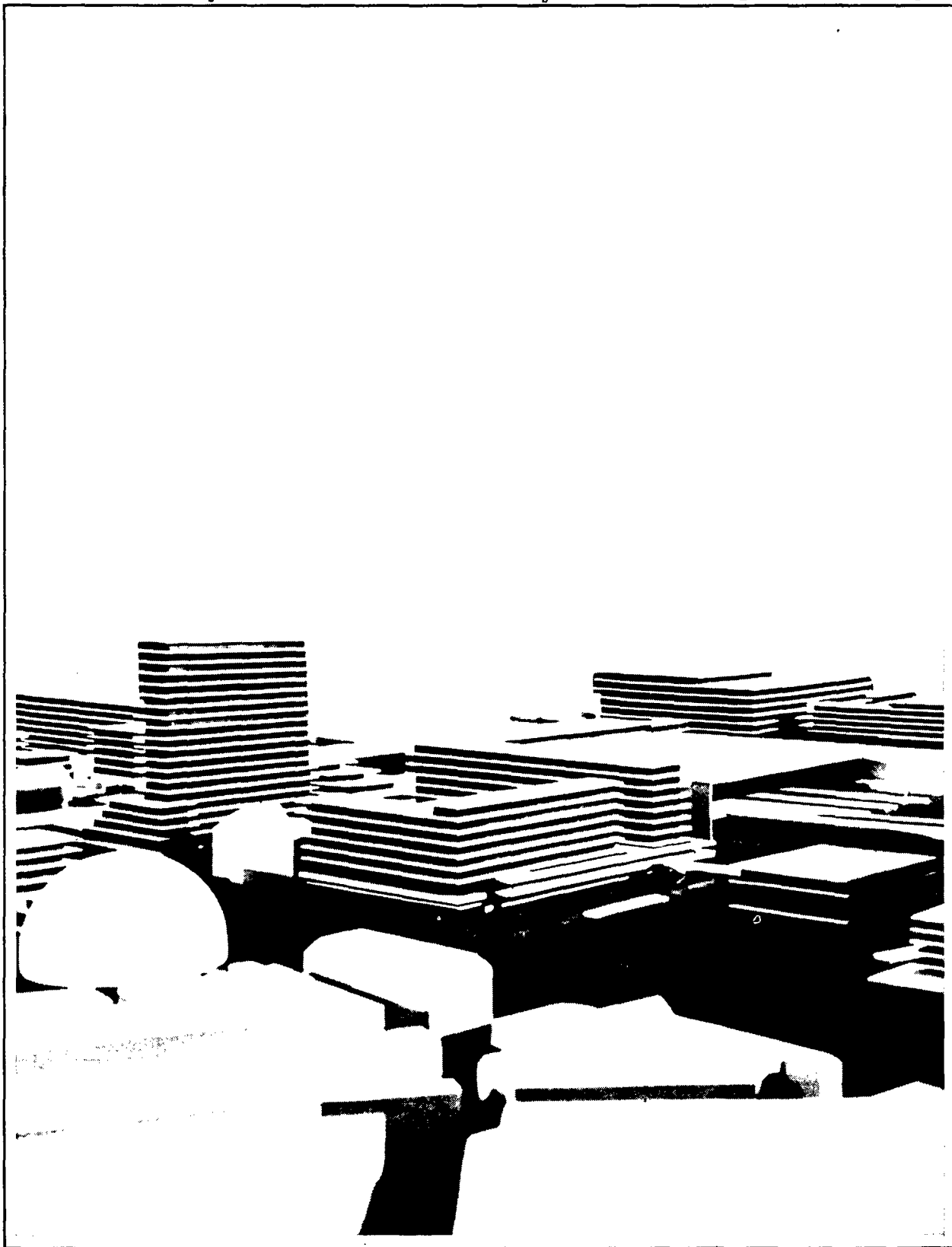
Naar aanleiding van het artikel van Ir. V. L. A. van der Willigen onder bovengenoemde titel in „E.-S.B.” van 24 november jl. zou ik enkele opmerkingen willen maken.

Op het eerste gezicht lijkt de argumentatie van Ir. Van der Willigen plausibel, doch bij nadere beschouwing zijn heel veel zaken, die hij als zeker stelt, wellicht niet zo zeker.

Toen hij tien jaar geleden zijn levensverzekering af-

WOON-EN WERKRUIMTE VRAAGT:
ONTWIKKELING, FABRICAGE,
HANDEL, UITVOERING, FINANCIERING!

VERENIGDE BEDRIJVEN BREDERO N.V. NIEUWE GRACHT 6 · UTRECHT · TELEFOON 030-16481

kocht en voor de opbrengst aandelen kocht, heeft hij zeker een goede operatie gedaan, maar diegene die dit-zelfde vijf jaar geleden heeft gedaan, is nog niet zo zeker hiervan. Voorlopig is de zaak voor hem niet zo gunstig. Bovendien is het allerbelangrijkste voordeel van de levensverzekering, nl. de risicodekking, voor hem verloren gegaan.

Doch waarvoor de angst ons om het hart slaat, zijn de gevolgen, wanneer alle grotere en kleinere spaarders deze tactiek gingen volgen. In de warwinkel van beleggingsmogelijkheden, waarin experts nauwelijks hun weg vinden, kunnen deze enorme ongelukken maken, met desastreuze gevolgen. Vele aandelen zijn inderdaad een vorm van dekking tegen inflatie geweest in het verleden, dat wil zeggen, als het de ondernemingen, om welke aandelen het gaat, is goed gegaan, omdat ten slotte de bedrijfsresultaten de waarde van het aandeel bepalen. En in een tijd van grote inflatie zal door de kostenstijging, en bij volkomen onbeheerste inflatie door de algemene verarming, het bedrijfsresultaat ernstig worden aangetast. Zeer duur gekocht onroerend goed behoeft onder deze omstandigheden ook niet noodzakelijkerwijs een goede belegging te zijn geweest.

Het stuit ons tegen de borst hoe verantwoordelijke mensen thans de begrippen „welvaartvast” en „waardevast” volkomen dooreenmengen. Welvaartvast inkomens zijn die, welke reëel de groei van het economisch leven volgen. Waardevastheid is een utopie, omdat in een onbeheerste inflatie geen enkele correlatie meer zal bestaan tussen inkomens en op hol geslagen prijzen.

Dit geeft ons m.i. een betere sleutel voor de oplossing van ons probleem. Als wij met ons allen de beheersing kunnen opbrengen onze eisen te matigen, zowel de arbeiders als de overige kringen der bevolking, en genoeg nemen met een inkomensgroei, die overeenkomt met die van het economisch leven, waarbij zelfs nog enige nivellatie kan optreden in die zin, dat het relatieve aandeel der arbeidende bevolking in het nationaal inkomen toeneemt, dan zullen er in de hierdoor welvarende economie ook wel middelen gevonden kunnen worden om de ouden van dagen enigermate in de stijgende welvaart te doen delen. Brengen wij deze discipline niet op, dan gaan wij de weg van de inflatie op, voorlopig nog „beheerst”, maar misschien straks minder beheerst. En dan helpt er geen moedertje-lief aan, en zijn wij op het glijdende vlak.

Als Ir. Van der Willigen stelt, dat men heel goed in aandelen kan beleggen, omdat de risico's niet zo groot meer zijn, daar wij het economisch mechanisme beter kennen dan vroeger, en dus maatregelen tot conjunctuurbeheersing kunnen toepassen, dan is dit ten dele juist, hoewel deze maatregelen zeker geen immuniteit kunnen garanderen voor individuele ondernemingen of zelfs bedrijfstakken. Maar waarom onze kennis van de economische processen niet in een vroeger stadium te gebruiken en maatregelen, ook in internationaal verband, te nemen, om prijs- en loonstijgingen te voorkomen, die in feite inflatoir zijn, omdat zij plaatsvinden buiten de grenzen, bepaald door de verhouding tussen de toenemende produktiviteit en de hierdoor gerechtvaardigde loonontwikkeling?

Deze middelen zijn er, doch zij vragen wellicht wat te veel reëel inzicht en te veel moed voor zoekers naar gemakkelijke wegen. En als wij hiertoe niet komen, zijn wij bang voor de toekomst van dit Europa, waar-

in een inflatoire verarming weleens de resultaten van de E.E.G. zou kunnen te niet doen, zodat de in geldontwaardiging versluisde welvaart dan misschien niet zo groot zou blijken te zijn als men ons thans wel wil voorcijferen. Een zekerder teken van toenemende welvaart dan de huidige verschijnselen zou voor ons zijn een daling der prijzen bij gelijkblijvende lonen, of een stijging der lonen bij gelijkblijvende prijzen, waarin de ontwikkeling van onze produktiviteit duidelijk tot uiting zou komen.

Wij kennen een „Vereniging voor Waardevast Geld”. Kunnen een aantal mensen de hoofden niet weer eens bijeensteken, en ook internationaal de verstandige lieden in het geweer roepen? Men zal mij nu op mijn beurt utopistisch noemen, doch mijn rechtvaardiging is, dat ik altijd veel van Europa heb gehouden en bang ben voor zijn toekomst. In ieder geval: het is ook een utopie, en een veel gevaarlijker, om kleine spaarders op gevaarlijke wegen te leiden, die hen wellicht tot de catastrofes van een niet uitgesloten „Black Monday” kunnen brengen. Ik herinner mij, hoe in Amerika bij de laatste beursdaling stemmen opgingen, dat „de regering er iets aan moest doen”, opdat de koersen niet zo zouden dalen, alsof dit niet het risico is van risicodragend kapitaal, en alsof dit risico voor de volkshuishouding in andere vorm ook niet zou bestaan in een socialistische maatschappij, waar verkeerde beslissingen kunnen worden genomen, die tot produktie in een verkeerde richting kunnen leiden. Deze zelfde mensen zouden ook de vraag kunnen stellen of de regering er iets aan moet doen als een aantal fondsen door allerlei psychologische en speculatieve oorzaken ver boven de waarde, zelfs door hun groeimogelijkheden op lange termijn bepaald, noteren. Maar nee, dat zou demagogisch niet juist zijn!

Het verwijt van Ir. Van der Willigen aan de traditionele beleggingsadviseurs: de banken, de verzekeringsmaatschappijen en de spaarbanken, is wel heel zwak. Hun adviezen zouden door eigenbelang worden ingeblazen. Alsof zij de maatregelen van onze regeringen op korte en lange termijn, vooruit kunnen zien, of zelfs maar de economische ontwikkeling kunnen voorspellen, die door de actie dezer regeringen weer beïnvloed wordt.

Hoe zou de huidige maatschappij voorts denkbaar zijn indien alle kleine en grotere spaarders weigerden aan de Staat te lenen, al of niet door bemiddeling van de institutionele beleggers, zelfs tegen 7 pCt. zoals thans in Duitsland? Dat onze regeerders ook hieraan denken, en dus liever de oplossing vinden in een systeem, dat ons vertrouwen in ons geld teruggeeft, dan ons allen naarstig te laten zoeken naar die onvindbare panacée: de waardevaste belgging.

Het spreekt vanzelf, dat voor grotere vermogens belegging in aandelen, althans voor een deel van het vermogen, juist is. Voorts moeten wij alle waardering hebben voor het werk der beleggingsmaatschappijen, welke door een grote risicoverdeling het aandelenbezit voor grotere groepen der bevolking gerechtvaardigd hebben gemaakt. Wij willen alleen ervoor waarschuwen, dat aandelenkapitaal naar zijn aard risicodragend kapitaal is, en de zorg voor de oudedag hierin niet in de eerste plaats mag worden gezocht, althans niet voor dat deel der voorziening, dat minimaal is, en dat voor grote groepen der bevolking uiteraard het allergrootste deel der voorziening betreft. Nog meer zijn

wij voorstander van een grotere spreiding van het eigen huizenbezit, omdat het bezit van een woonegelegenheid (onafhankelijk van de ontwikkeling der waarde hiervan) reeds een belangrijk stuk van het probleem der ouderdagsvoorziening oplost.

Wat de verdere voorziening betreft menen wij, dat een zeker minimum hiervan in geld getroffen zal moeten worden, en dat het niet onmogelijk is hieraan een zekerheid te geven. Wij herhalen: laten wij onze kennis van het economisch proces gebruiken om de wortel van het kwaad zelve aan te tasten, en de inflatie niet te „beheersen”, maar te bestrijden.

Een adempauze in de huidige angstige drang naar steeds méér en steeds beter zou hiervan in de aanvang misschien wel het gevolg zijn, doch deze adempauze zou wellicht ook wel goed zijn: ieder zou wat tot rust kunnen komen en zijn balans eens kunnen opmaken. En men zou weer de gelegenheid hebben aandacht te geven aan vele facetten, welke het leven waarde geven, en welke thans in het vergeetboek dreigen te geraken. Ons nog steeds geliefde West-Europa zou er zeker meer bewoonbaar door worden.

Ik ben echter bang, dat ik te veel vraag!

Brussel.

Drs. J. H. SCHMIDT.

NASCHRIFT

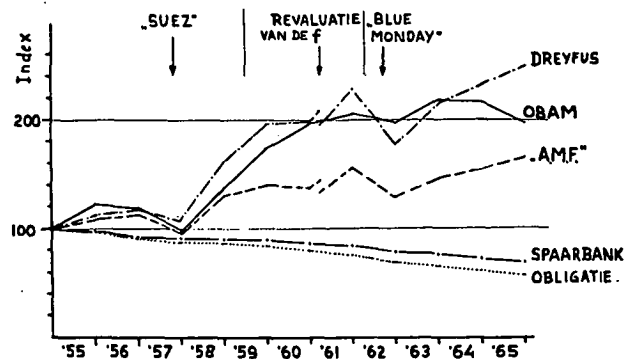
De heer Quint ben ik dankbaar voor het gebruik van de term „reële” beleggingen, die hij o.a. gebruikt voor aandelenbeleggingen, zulks in tegenstelling tot beleggingen in de guldensfeer, die men dan „irreëel” zou kunnen noemen. Dit moge aanleiding zijn nog eens duidelijk te stellen, dat men enerzijds te maken heeft met beleggingen in ondernemingen, die over de activa, organisaties en hersens beschikken, waarmede de winst gemaakt wordt, welke bij goede ondernemingen op langere termijn een stijgende tendens vertoont. Obligaties en de spaargedeelten van levensverzekeringsspolissen zijn anderzijds vorderingen op lichamen, die zelf met het ge-

leende geld iets nuttigs of winstgevents doen en dankbaar de kans aangrijpen om te lenen ten einde de vordering na verloop van tijd met minder koopkrachtig geld af te betalen.

Uiteraard wil ik niet beweren, dat iedereen nu maar al zijn geld uit de guldensfeer moet terughalen en in aandelen beleggen. Voor beleggingen op korte termijn verlenen de spaarbanken zeer nuttige diensten. Maar ik acht het onjuist de spaarder als een soort onmondig kind te behandelen; iedere belegger heeft recht op een objectieve en volledige voorlichting. Men realiseer zich, dat er geen belegging zonder risico bestaat, doch dat bij geld uitlenen op lange termijn, het risico de gedaante heeft van een sluipende afkalving, die al vele tientallen jaren aan de gang is, doch waarvoor het tempo varieert.

Hoe zwaar de risico's wegen en of ik mij, zoals de heer Quint zegt, aan „wishful thinking” bezondig, moge geïllustreerd worden door bijgaande grafiek, die in eenvoudige vorm het verloop van enkele relevante indexcijfers geeft van 1955 t/m 1965 (1 januari 1955 = 100).

Verloop van de koopkracht van de hoofdsom bij verschillende beleggingen over de periode 1955 t/m 1965

Afgebeeld is de realiseerbare waarde van de hoofdsom van enige beleggingen, waarbij de koerswaarde gedeeld is door de index voor de kosten van levensonderhoud in Nederland. De lijnen tonen dus het verloop van de werkelijke koopkracht van de hoofdsom. Deze is berekend voor de volgende beleggingen:

— Dreyfus Fund Inc., een van de meer succesvolle Amerikaanse beleggingsmaatschappijen, die zich overwegend op groeifondsen richt.

— OBAM, een bekende Nederlandse beleggingsmaatschappij.

— A.M.F. (American Mutual Fund), een middelmatige Amerikaanse beleggingsmaatschappij met een gemengde doelstelling van groei plus uitkeringen in contanten. Er zijn tenminste 20 Amerikaanse beleggingsfondsen te noemen, die een overeenkomstig of gunstiger beeld vertonen.

— De spaarbankbelegging. Deze is de reciproke van de index voor de kosten van levensonderhoud.

— De obligatiebelegging. Een studie van een vrij grote obligatieportefeuille toonde aan, dat deze een gemiddeld koersverlies van ruim 1,5 pCt. per jaar over 10 jaar had ondergaan.

De opbrengsten in de vorm van dividenden en renten

GELD
GEHEEL PER POST
VAN F. 200.- TOT F. 6000.-
(KWIJTSCHELDING BIJ OVERLIJDEN)
ALGEM. VOORSCHOT. EN GELDSCHIEFBANK N.V.
ALVOBA
GEULSTR. 49 - GRONINGEN
TEL. 05900-37645

zijn buiten beschouwing gelaten. Zij veranderen het beeld niet wezenlijk en ten slotte is 2 pCt. van 220 toch altijd nog meer dan $6\frac{1}{2}$ pCt. van 60.

Uit de grafiek blijkt, dat de koersschommelingen over de beschouwde periode nooit groot genoeg waren om het voordeel over de guldenbelegging teniet te doen. De gevaren van aandelenbelegging zijn dan ook m.i. meer van psychologische aard. Het gevaar bestaat dat de belegger bij een ernstige koersdaling in paniek geraakt en op dilettantische wijze gaat verkopen en kopen. Indien men echter vertrouwen heeft in het beleid van de beleggingsmaatschappij, heeft men naast de bereikte spreiding ook het voordeel van beheer door een team van „full-time professionals”.

Een plotselinge invasie van sparende burgers op de aandelenmarkt, zodanig dat de verhoudingen volledig verstoord zouden worden, is echter hoogst onwaarschijnlijk. Verschuivingen in de beleggingen zijn immers ook onderworpen aan de wetten van vraag, aanbod en traagheid.

Met betrekking tot het betoog van de heer Schmidt zou ik willen zeggen dat zijn maatregelen tot inflatiebestrijding mij niet beter of slechter voorkomen, dan wat hierover door zovele anderen is betoogd. In verwachting van het succes daarvan, heb ik mij slechts ten doel gesteld de particulier te wijzen op mogelijkheden die binnen zijn bereik liggen. In dat kader zou ik willen volstaan met enkele punten:

— Wie een artikel of dienst te verkopen heeft (of het nu een bank, levensverzekeringmaatschappij of autoverkoper is), geeft een subjectief advies over de aantrekkelijkheid van hetgeen hij te bieden heeft. Ik heb dit de betrokken leveranciers geenszins verweten, ik heb slechts gezegd, dat de klant het moet leren onderkennen.

— De vraag, wat er zou gebeuren als de mensen weigerden zelfs tegen 7 pCt. geld aan de Staat te lenen, suggereert dat men vanwege mogelijke storingen op de geldmarkt de burger niet zou mogen afraden direct of via een levensverzekering aan de Staat te lenen. Dit lijkt mij onhoudbaar. Voor de particulier zal het voornaamste, zo niet het enige, criterium zijn, hoe hij met zijn kapitaal de beste combinatie van veiligheid en netto opbrengsten kan bereiken.

Haarlem.

Ir. V. L. A. VAN DER WILLIGEN.

Waarheen met onze afvalstoffen?

Het artikel van de heer Vriens in „E.-S.B.” van 24 november jl. onder bovenstaande titel geeft mij aanleiding tot het volgende commentaar.

Vermeld wordt dat jaarlijks ongeveer 3 mln. ton straat- en huisvuil moet worden verwerkt; gerekend naar een soortelijk gewicht van 0,4 is dat een volume van $7\frac{1}{2}$ mln. m³. Daartegenover is het soortelijk gewicht van vaste brandstoffen ca. 1,2 tot 1,5 en van zand in droge toestand ca. 1,65, evenals van grind.

Aangenomen dat de thans vervoerde goederen door N.S. en binnenvaart in de richting van Zuid-Nederland een onbenut overschot aan laadcapaciteit in tonnen vertonen, zoals de heer Vriens in zijn tabel 3 berekent, en deze onbenutte capaciteit voor N.S. een soortelijk

gewicht heeft van 1,3 en voor de binnenvaart van 1,65, dan geeft deze tabel 3 bij omrekening naar volume het volgende beeld:

„Aanbod” van huis- en straatvuil per district versus onbenutte transportcapaciteit per district

Aantal inwoners in het betreffende goederendistrict (× 1.000)	Hoeveelheid huis- en straatvuil op basis van 0,25 ton per inwoner per jaar met een s.g. van 0,4 (in 1.000 m ³)	Onbenutte transportcapaciteit in 1.000 m ³	
		bij N.S. (s.g. 1,3)	bij binnenvaart (s.g. 1,65)
Noord 1.350	844	320	261
Oost 2.300	1.437	541	296
Noord-West .. 2.200	1.375	727	911
West 3.500	2.188	424	342
Zuid-West ... 600	375	163	718
	9.950	6.219	2.528
Zuid 2.200	1.375	315	132
Totaal 12.150	7.594	1.860	2.396

De onbenutte transportcapaciteit is dan dus naar volume gemeten niet voldoende voor het aanbod van lading aan straat- en huisvuil, zodat zand, grind en vaste brandstoffen bij realisering van het plan wel eens retourvrachtgoed zouden kunnen worden.

Hoewel het idee van de heer Vriens mij zeker aanbevelenswaardig lijkt, dunkt mij toch wel dat de voordelen iets minder groot zijn dan in het onderhavige artikel wordt gesuggereerd.

Zwolle.

S. ARENDZ.

NASCHRIFT

In zijn commentaar maakt de heer Arendz een berekening van de eventueel te transporteren goederen gerekend naar het volume van de aangeboden goederen. Deze berekening is juist wat betreft de afvalstoffen. Het komt mij echter voor, dat bij de onderhavige afvalstoffen door samenpersing ook bijv. een soortelijk gewicht van 0,6 bereikbaar moet zijn in plaats van het door mij in eerste instantie genoemde soortelijk gewicht van 0,4. Dit zou impliceren dat het totale volume van de afvalstoffen zou dalen tot ca. 5 mln. m³.

Wat de beschikbare capaciteit betreft zijn over het aantal m³ geen directe gegevens beschikbaar. De jaarlijks door de Nederlandse Spoorwegen binnen Nederland te vervoeren 6 mln. ton brandstoffen vergen bij het door de heer Arendz genomen gemiddelde soortelijk gewicht van 1,3 (voor kolen en cokes) een beschikbare laadruimte van ruim 4 mln. m³. Wat de binnenvaart betreft zou ik erop willen wijzen, dat bij een relatief hoog soortelijk gewicht van 1,65 voor zand en grind, een binnenschip van bijv. 1.650 ton, hetgeen gelijk is aan 1.650 m³, wel niet met 1.650 m³ zand of grind zal worden geladen.

Ten slotte heb ik in mijn berekening aangenomen, dat een niet onaanzienlijk gedeelte van de bij de spoorwegen en binnenvaart benodigde transportcapaciteit voor het vervoer van kolen, zand en grind, op de terugreis naar Limburg (zie tabellen 1 en 2) gebruikt wordt voor het transport van andere goederen naar dit goederendistrict. Of en in welke mate dit plaatsvindt, is niet exact bekend.

Concluderend meen ik te mogen stellen, dat wij ons wat de eventueel beschikbare transportcapaciteit betreft, geen al te grote zorgen behoeven te maken.

Eindhoven.

A. N. J. VRIENS.

Geldmarkt.

Van de toestroming van liquiditeiten, die na het passeren van het jaareinde zich weer uit het verkeer naar de geldmarkt richtten, hebben allereerst de banken geprofiteerd. Zij hebben de middelen allereerst gebruikt om de bij De Nederlandsche Bank opgenomen voorschotten af te lossen, waardoor deze weer op het normale peil, d.i. bijna nihil, zijn beland. Verder hebben zij kunnen voldoen aan de verplichtingen uit hoofde van valuta-termijntransacties — dus de aankoop van deviezen bij de Centrale Bank — en ten derde zijn betaalmiddelen naar 's Rijks Schatkist doorgestroomd. Ten slotte is het restant gebruikt om de eigen kassen te versterken. Deze liggen nu ruim boven het bedrag van het verplichte tegoed ingevolge de kredietrestrictieregeling, dat met ingang van 17 januari van f. 107 mln. tot f. 122 mln. werd verhoogd.

De ruimere markt leidde tot een druk op de geldmarktrente. De callrente, die tegen eind 1965 op 4 pCt. was gesteld, daalde per saldo tot 3 pCt.

Het saldo van het Rijk bij De Nederlandsche Bank en de portefeuille schatkistpapier van de Centrale Bank zijn door enkele transacties beïnvloed. Columbia verkreeg bij het I.M.F. guldens, die dit instituut zich verschafte door

in zijn bezit zijnde Nederlandse schatkistbiljetten bij de Staat te verzilveren. De hiervoor benodigde guldens verwierf de Staat zich door schatkistpapier bij De Nederlandsche Bank onder te brengen. Het is jammer, dat de Bank nauwelijks van haar ruime portefeuille gebruik maakt. Verder versterkte 's Rijks Kas zijn liquiditeitspositie door op dezelfde manier een eertijds uit eigen middelen gefinancierde trekking nu bij de Bank te herfinancieren.

Kapitaalmarkt.

De tegen het eind van vorig jaar voor de lagere overheid ingevoerde centrale financiering, waarbij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten als centraal financieringsinstituut optreedt, heeft deze instelling grote verantwoordelijkheid opgelegd. Immers gemeenten, provincies en gemeentebank stonden voordien gezamenlijk voor de taak om te zorgen dat het bedrag, dat de lagere overheid ingevolge de plafondregeling op de markt zou mogen lenen, ook zou worden opgenomen. Nu staat de Bank voor Nederlandsche Gemeenten hier alleen voor. Voor de markt brengt dit wellicht mede, dat het totale bedrag beter gespreid over het jaar zal worden gevraagd. Daaraan ontbrak vorig jaar wel eens wat.

De Bank voor Nederlandsche Gemeenten stelt 25 januari de inschrijving op haar eerste emissie open. Het gevraagde bedrag is f. 100 mln. dat, mocht de belangstelling groter zijn, tot f. 150 mln. kan worden verhoogd.

Bij de Ziekenfondsraad te Amsterdam

vaceert de functie van

PLV. HOOFD VAN DE STATISTISCH-ECONOMISCHE AFDELING

De belangrijkste facetten van de functie zijn het uitvoeren van statistische analyses en het beoordelen van economische rapporten.

Voorkeur gaat uit naar een jonger economisch doctorandus.

Bezoldiging tot maximaal f. 1843,— per maand, exclusief 6% vakantie-uitkering. De pensioenregeling voor het overheids-personeel is van toepassing; premie 'A.O.W./A.W.W. wordt NIET ingehouden.

Uitvoerige schriftelijke sollicitaties worden gaarne ontvangen door de Algemeen Secretaris van de Ziekenfondsraad, P. C. Hooftstraat 162, Amsterdam.

Nadere inlichtingen kunnen telefonisch worden verkregen onder nummer (020) 71 04 44 (tst. 36).

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 30; voor studenten f. 15.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

Voor de 25-jarige lening geldt een rente van $6\frac{1}{4}$ pCt., bij een emissiekoers van $98\frac{1}{2}$ pCt., hetgeen onder de huidige marktomstandigheden een aantrekkelijk rendement oplevert.

Op spaargebied blijft men naar nieuwe vormen zoeken. De boerenleenbanken gaan internationale spaarboekjes uitgeven, waarop ook bij coöperatieve landbouwkredietinstellingen in Duitsland en Oostenrijk geld kan worden opgenomen. Men kan dus op zijn vakantie-tochten zijn spaarbankboekje als een appeltje voor de dorst meenemen om, wanneer de werkelijke uitgaven wat zijn onderschat, zijn geldmiddelen uit zijn spaargelden aan te vullen. Dat hierdoor de kans, dat behalve eigenlijke spaargelden ook transactiekasgelden naar spaarrekeningen worden gezogen, groter wordt mag wel worden aangenomen.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1965	H. & L. 1966	7 jan. 1966	14 jan. 1966
Algemeen	343	352 — 348	348	349
Internationale concerns	477	496 — 486	488	488
Industrie	313	318 — 314	314	316
Scheepvaart	136	140 — 137	139	138
Banken en verzekering	180	187 — 182	186	186
Handel enz.	163	166 — 164	164	166

Bron: A.N.P. - C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).

Philips	f. 112,50	f. 119,30	f. 118,20
Unilever, cert.	f. 114	f. 117,50	f. 112,20
Kon. Petroleum	f. 147,60	f. 149,40	f. 154,20

	30 dec. 1965	7 jan. 1966	14 jan. 1966
A.K.U.	389	386	387
K.L.M.	f. 268	f. 271	f. 312
Hoogovens, n.r.c.	440	447	454
E.M.S.	190	203	203
Kon. Zout-Ketjen	765 $\frac{1}{2}$	775	785
Zwanenburg-Organon	f. 171	175	177
Robecco	f. 222	f. 225	f. 227

New York.

Dow Jones Industrials	964	986	987
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langlopende staatsobligaties b)	5,98	6,02	6,07
Aandelen: internationalen b) ..	4,0		
lokale b)	4,2		
Disconto driemaands schatkist- papier	4 $\frac{3}{8}$		4 $\frac{3}{8}$

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

C. D. JONGMAN.

RECTIFICATIE

In „E.-S.B.” van vorige week is een bespreking geplaatst van de rede van Prof. Mr. J. Wiarda: „Mercatura honesta/Eerbare handel”. Als naam van de recensent staat onder de bespreking: Mr. J. W. van der Sande. Dit moet zijn, zoals in de inhoudsopgave staat vermeld: Mr. J. W. van der Zanden.

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wettelijk:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiteraard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek graag gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

E.-S.B. 19-1-1966

De algemene directie van een

MIDDELGROTE INDUSTRIËLE MAATSCHAPPIJ

op het gebied van chemische producten te Rotterdam heeft ons verzocht contact te leggen met een chemicus met commerciële ervaring, dan wel een praktisch-commercieel gerichte econoom met belangstelling voor chemische producten, die over enige jaren een

belangrijke commerciële functie

kan gaan vervullen:

Hij zal de leiding krijgen over de commerciële afdeling met ca 30 medewerkers, waaronder hoger technisch personeel. Met grote afnemers zal hij persoonlijk contact onderhouden.

De voorkeur gaat uit naar een academicus met een veelzijdige commerciële ervaring. Een goede kennis van de Franse taal is een vereiste. Leeftijd ca 40 jaar.

Belangstellenden die nadere informatie over de onderhavige positie wensen alvorens te solliciteren kunnen zich wenden tot de Heer L. Deen, tel. 010 - 251006.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 3 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 100.000.000.— 6¹/₄ pCt. 25-jarige Obligaties 1966

Bij overtekening wordt het recht voorbehouden het bedrag der lening te verhogen tot maximaal f 150.000.000.—.

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Na de toewijzing kunnen desgewenst, in de plaats van obligaties, schuldregisterinschrijvingen, groot tenminste nominaal f 100.000.—, worden verkregen.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

DINSDAG 25 JANUARI 1966

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 98¹/₂ pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.

Algemene Bank Nederland N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co. N.V.

Mees & Hope

H. Oyens & Zonen N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Theodoor Gilissen N.V.

Hollandsche Bank-Unie N.V.

Nederlandsche Credietbank N.V.

Nederlandsche Middenstandsbank N.V.

alsmede **ten kantore der Vennootschap**

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 17 januari 1966.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 17 januari 1966.

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

Schakel bij vacatures voor leidende functies steeds E.-S.B. in: in vrijwel elk groot bedrijf wordt dit blad veelvuldig gelezen.

Advertentie-opdrachten te richten aan:
ADVERTENTIE-AFDELING E.-S.B., POSTBUS 42, SCHIEDAM, TELEFOON (0 10) 26 02 60